

DE OORLOG, 2 oktober 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27835]

[Vrijdag 2 October 1914]

Inhoudsopgave 2 oktober 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27835]	1
DE OORLOG	3
De strijd in Noord-Frankrijk.	3
Voor Troyon.	3
De actie tegen Antwerpen.	3
Uit het verre Oosten.	3
Japanners en Duitschers.	3
Op Zee.	3
Op een mijn gestooten.	3
De Engelsche Noordzee-torpedojagers.	4
BELGIË.	4
Uit België.	4
Het onderwijs in de door Duitschers bezette streken.	5
ENGELAND.	5
Het aanhouden van koperladingen.	5
Engeland en Indië.	6
Engelsche ambulance-treinen.	6
DUI TSCHLAND.	6
De Duitsche oorlogsleening.	6
Een poging tot ontvluchting verijdeld.	6
De Pruisische Landdag.	6
Behandeling van krijgsgevangenen.	6
Prins Adalbert van Pruisen.	7
RUSLAND.	7
De Tsaar voor de oorlogsverklaring.	7
Een prelaat krijgsgevangen.	7
TURKIJE.	7
Buitenlandsche schepen voor de Dardanellen.	7
ROEMENIË.	7
Roemenië blijft neutraal.	7
ZUID-AFRIKA.	8
Gevechten in Duitsch-Z.W.-Afrika.	8
Posterijen en Telegrafie.	8
Tandartsen bij het leger.	8
Uit de Vereenigde Staten.	8
Italië.	9
Iets over den nieuwen Paus.	9
Nederland en de Oorlog.	11
Aanhouden van schepen.	11
Centrale Commissie voor naar Ned. uitgeweken vluchtelingen.	11
Rusland en de Declaratie van Londen.	11
Een verbod opgeheven.	11
Persdelict.	11
"Het Volk" in Duitschland.	12
Burgerlijke en militaire bezoldiging van ambtenaren onder de wapenen.	12
De Visscherij.	12
Gebrek aan veevoeder.	12
Voor onze soldaten.	13
De Engelsche schipbreukelingen.	13
Tarwebloem-schaarschte.	13
De Minerva.	15
Moratorium in Oostenrijk-Hongarije.	16
Nieuwe uitgiften.	16
Geen Duitsche betalingen aan Engeland.	16
Coupons 4% Southern Pacific San Francisco Terminal.	16
Rechten op tin.	16
Cities Service Company.	16
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27835]	17
DE OORLOG	17
De algemeene toestand.	17

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

Op het Westelijk oorlogstooneel.	18
Verschillende berichten.	18
Duitsch officieel bericht.	18
Amiens.	19
Péronne.	19
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	20
Russische berichten.	20
Hulptroepen.	20
Op het Zuidelijk oorlogstooneel.	20
Semlin.	20
Uit het verre Oosten.	21
BELGIË.	21
De actie tegen Antwerpen.	21
De Duitschers in België.	22
De burgemeester van Laeken.	22
De "wilde treinen".	22
FRANKRIJK.	22
De Cégétisten en de oorlog.	22
DUITSCHLAND.	22
De levensmiddelen in Duitschland.	22
Tegenspraken.	23
De "Vorwärts" herleefd.	23
ENGELAND.	23
Onze neutraliteit.	23
Is thee contrabande?	24
OOSTENRIJK-HONGARIJE.	24
Behandeling van krijgsgevangenen.	24
DENEMARKEN.	24
Denemarken handhaaft zijn neutraliteit.	24
NOORWEGEN.	25
Een Noorsch oordeel.	25
TURKIJE.	25
Turkije en Engeland.	25
ZUID-AFRIKA.	25
Een redevoering van Sir Percy Fitz-Patrick.	25
VEREENIGDE STATEN.	25
Engeland en Amerika.	25
De in beslag genomen ladingen koper.	25
Van Dag tot Dag.	25
Een klein neutraal land dat Engeland voedt.	25
Een bedenkelijke maatregel.	26
Allerlei.	28
Nederland en de Oorlog.	29
De Beurscommissie.	29
Wetenswaardigheden.	30
Engelsche scheepsnamen.	30
Voorlooper van den onderzeeër.	31
De "Sophie H".	31
Verkeer met Duitschland.	31
Steun aan liefdadige stichtingen.	32
Militaire Huisvlijt-wedstrijden.	32
Bijdragen van militairen.	32
Voor de militairen.	32
Posterijen en Telegrafie.	32
RECHTZAKEN.	32
"Oorlog aan den oorlog".	32
GRIEKENLAND.	33
Griekenland neutraal.	33
Onze neutraliteit.	33
INGEZONDEN STUKKEN.	33
Rijwielpaden.	33
België en de Nederlanders.	33
Couponbetaling van Russische obligatiën.	34
De Londensche Beurs.	34
De Londensche Geldmarkt.	35
Het Engelsche moratorium.	35

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

10 **De actie tegen Antwerpen. – Uit België. – De Tsaar voor de oorlogsverklaring. – Op het Westelijk oorlogstooneel.**

De strijd in Noord-Frankrijk.

15 PARIJS, 1 Oct. (Reuter.) (Communiqué). "De algemeene toestand is onveranderd. Wij hebben terrein gewonnen op onze linkervleugel ten noorden van de Somme en op onze rechtervleugel in Zuid-Woëvre." Het Fransche gezantschap te 's-Gravenhage deelt het volgende mede omtrent de krijgsverrichtingen: Den 29en is op onze linker-vleugel, ten Noorden van de Somme, het gevecht zich meer en meer blijven ontwikkelen naar het Noorden. Tusschen de Oise en de Aisne heeft de vijand een hevigen aanval beproefd op 20 Tracy-le-Mont, ten Noord-Oosten van het bosch van Laigle. Hij is met hevige verliezen teruggeslagen. In het centrum is op het front dat zich van Reims tot de Maas uitstrekt een toestand van kalmte ingetreden; tusschen Argonne en de Maas hebben wij eenige vorderingen gemaakt. Onze troepen bezetten Malancoort in Woeuvre. Na hevige 25 gevechten zijn wij op verscheidene punten voorwaarts gekomen. Ten Oosten van St. Mihiel hebben wij met name Loupmont genomen. Op onze rechtervleugel (Lotharingen en Vogezen) is er geen verandering in den toestand.

Voor Troyon.

30 Een te Montluçon aangekomen gewonde, die het beleg van het fort Troyon bij Verdun heeft meegemaakt, vertelde daarover de volgende bijzonderheden; Terwijl de Duitschers het fort met hun artillerie beschoten, antwoordde de commandant van de bezetting niet. De vijand leidde daaruit af, dat de bezetting was afgetrokken en naderde dus het fort om het te bezetten. Teneinde de Duitschers nog in hun meening te sterken, liet de fortcommandant twee wagens met stroo gevuld in brand steken, zoodat het 35 scheen alsof de Duitse granaten brand hadden veroorzaakt. In gesloten massa's rukten nu de Duitschers op het fort af. Plotseling echter brandden de Fransche kanonnen los en knetterden de mitrailleurs, waardoor de Duitschers gruwelijke verliezen leden. Naar schatting sneuvelden voor Troyon zeventienduizend Duitschers.

40 **De actie tegen Antwerpen.**

ANTWERPEN, 1 Oct. (Eigen Bericht.) De aanval op de Antwerpsche forten duurt voort over een front van circa 50 K.M. Den ganschen nacht konden de Antwerpenaars van uit de verte onafgebroken kanongebulder hooren. De Belgen openden het vuur van de forten "Breendonck" en "Waelhem" te een uur. De Duitschers hebben tevergeefs gepoogd met 45 zwaar geschut de forten te beschadigen; deze houden flink stand. Bommen kwamen terecht in het dorp Billebroeck, waar het gemeentehuis en een maalterij vernield werden. Te Boom vielen drie inwoners, getroffen door shrapnells. Bijna alle zuidelijke forten zijn nu in actie en richten groote verwoestingen aan in de Duitse gelederen. Te St. Kathérine-Waver zou het aantal hunner dooden 8000 bedragen. Een 50 "Zeppelin" verscheen boven Broechem en wierp drie bommen zonder eenige schade aan te richten. Het fort Broechem opende op het luchtschip een hardnekkig vuur, het koerste toen naar Antwerpen, doch was genoodzaakt noordwaarts af te trekken. Dinsdag hebben de Duitschers hetgeen nog overbleef van Dendermonde gebombardeerd, zoodat deze stad nu slechts een groote puinhoop is. Alle omliggende dorpen zijn op bevel van de 55 Belgische overheid door de bewoners ontruimd.

Uit het verre Oosten.

Japanners en Duitschers.

60 PEKING, 1 Oct. (Reuter.) De Japanners, die de herhaalde krachtige aanvallen der Duitschers afsloegen, schijnen hun eerste plan voor een langzame belegering van Kiautsjau te hebben opgegeven, ongetwijfeld als gevolg van de verzwakte positie van Duitschland in Europa. Een botsing tusschen China en Japan is onwaarschijnlijk; de Chineesche regeering neemt tegenover alle quaesties betreffende den oorlog, een zeer gematigde houding aan.

65

Op Zee.

Op een mijn gestooten.

LONDEN, 1 Oct. (Reuter.) Een Engelsch kolenschip met 3000 ton kolen aan dat van Shields naar Antwerpen voer, is in den afgeloopen nacht op een mijn gestooten en

70 gezonken. De bemanning wist de booten nog te bereiken en werd door een
visschersschuit, die haar hedenochtend naar Lowestoft bracht.

De Engelsche Noordzee-torpedojagers.

75 Naar aanleiding van het patrouille-werk van de vooruitgeschoven eskaders en
flottiljes in de Noordzee in de nabijheid van de vijandelijke vloot, vertelt de
maritieme medewerker van de "Daily Telegraph" het een en ander over de groote
Engelsche Noordzee-torpedojagers. De officieren en bemanning van deze vaartuigen gaan
een onplezierigen tijd te gemoet. De zomer is voorbij, de herfst is er en dat
80 beteekent, dat de nachten op de Noordzee zeer koud zijn, terwijl er hooge zeeën
staan. Tien jaar geleden, toen meer gedacht kon worden aan een maritieme actie in het
Kanaal, was Engeland tevreden met lange lage en dichtgebouwde torpedojagers met een
waterverplaatsing van 300 à 400 ton, 25-30 knoop varende. Zij hadden slechts een
bewapening van één kanon van 7.6 c.M. en vijf kanonnen van 4.7 c.M. Hoewel uitstekend
85 voor het Kanaal, waren zij ongeschikt voor het ruwe weder in de Noordzee, waar zij in
stukken dreigden te scheuren, terwijl de golven over het dek sloegen, zoodat het soms
onmogelijk was veilig op het dek te blijven. Toen Engeland meer de Noordzee als
terrein van actie moest beschouwen, werden dan ook nieuwe, grootere torpedojagers
gebouwd. Het bleek, dat men op de Noordzee noodig had vaartuigen met een hoog
voorschip, en die stevig gebouwd waren. De Noordzee-torpedojagers hebben een
90 waterverplaatsing van 750 tot 1000 ton. Zij hebben een snelheid van 27.33 of 35
knoop, welke vaart zij ook met hooge zee behouden. Zij zijn goed bewapend; het
laatste type heeft of twee kanonnen van 10 c.M. en twee van 7.6 c.M. of drie kanonnen
van 10 c.M. Het zijn echte vecht-schepen, die zeer geschikt zijn voor den dienst op
de ruwe Noordzee.

BELGIË.

(Van een onzer verslaggevers.)

Uit België.

BRUSSEL, 27 Sept.

100 Het was Zondagmorgen te Brussel. Een vreemde oorlogsochtend, van menschen die naar de
kerk gingen, en dof, door het luiden der klokken heen de dreunende, lang na-galmende
slagen der kanonnen, die in de richting Mechelen werkten. Vroeg in den zonnigen
ochtend reden wij naar Leuven en verder naar het groote Ursulinenklooster te
105 Tildonck. Op een der boulevards kwamen wij weer zoo'n somberen stoet achterop, zooals
er dezer dagen veel door Brussel gaan, de begrafenis van een in het hospitaal
overleden soldaat. Het roode-kruis-personeel in langen stoet achter den corbillard,
en een vreemd, gedrukt zwijgen onder de menigte die blootshoofds langs de wegboorden
wacht. Eenmaal, op de place St. Jean, zagen wij uit een tot hospitaal ingerichten
winkel het uitdragen van een Belgisch gevallen: een kort gemompel onder de menigte,
110 en dan een drukkende stilte, terwijl alles naar voren dringt, waar de lijkwagen,
behangen met kransen en Belgische kleuren, langzaam voortgaat. De zwijgende menigte
is dreigender dan 't mopperende individu, van den discussieerende Brusselaar, die
"zijn Max" wil terughebben uit de gevangenschap te Namen. Te Leuven is het rustig; de
zevende burgemeester - de Duitschers hebben er reeds zes "op proef" gehad - een
115 professor ditmaal zetelt op de Kommandantur naast den nieuwen bevelhebber.
De vorige - majoor van Manteuffel - die den brand bevolen heeft, is nu verplaatst.
Een commissie - op last van den Keizer gevormd - onderzoekt nu nog hoe de ware
toedracht van de Leuvensche schrikdagen geweest is. Dan - met twee soldaten in onze
120 automobiel, rijden wij naar het Noordwesten, in de richting vanwaar het kanon nog
hevig dreunt. Langs het Leuvensche kanaal gaat het tot waar de Belgische uitval uit
Antwerpen de vorige week plaats had. Beschadigde en verbrande huizen toonen de plaats
waar de strijd gewoed heeft, ordonnansen te paard galoppeeren rond, en luider rommelt
het kanon. Langs een hobbelligen landweg komen wij bij het hooge Ursulinenklooster,
waarvan auto's af en aan rijden; blijkbaar ligt dus hier de Duitsche staf, die
125 onlangs uit Hofstaede vertrokken is, en nu tusschen Leuven en Mechelen vermoed werd.
Het veldgeschut werkt met tusschenpoozen van een en twee seconden; een ordonnans
springt uit een auto, juist hoor ik hem roepen: gerade gehen die Oesterreicher in die
Sturm"... blijkbaar is het gevecht hevig. In den gevel van 't klooster zijn talloze
gaten van granaatscherven en kartetskogels, de daklijst en het tuinhek zijn zwaar
130 beschadigd, maar de nonnetjes gaan voort hare beschermelingen - meest jonge
schoolkinderen - te troosten, en door de kloostergangen klinken luid en rinkelend de
zware schreden der ronddravende militairen.
Men toonde ons allerlei granaatscherven, en niet-ontploffte projectielen, die om het
klooster gevonden waren. Het beeldje van de heilige Maagd, het beschermbeeldje van
135 het klooster, was als door een wonder gespaard gebleven, voetstuk en omgeving waren

zwaar beschadigd door een Belgische granaat, die er voor gevallen was, ... de Duitse en Oostenrijksche artillerie was achter het klooster opgesteld en zoo lag dus het gebouw onder Belgisch vuur. Toen vertelden de Duitschers ons van den vorigen uitval uit Antwerpen hoe de Belgen tot bij het kanaal waren doorgedrongen, hoe te Leuven slechts een zwakke Landsturmbezetting geweest was, doch hoe de Duitse artillerie met slechts weinige stukken het overwicht aan de Duitse zijde bracht... de Belgen hadden alleen infanterie met mitrailleurs.

Daarop was de Duitse versterking opgerukt, maar, "es hätte nur noch zwei Stunden dauern müssen - zeide men ons - und Loewen ware Belgisch gewesen". Terwijl wij stonden te praten, op het kloosterplein, donderde het geschut even hevig voort, auto's reden af en aan, een lang voedsel- en ammunitie-convooi trok ons voorbij, maar wie geen dienst heeft, is daarbij even rustig als thuis, een troepje Landwehrsoldaten lag rustig te slapen en enkele oudere officieren, het zwart-witte ijzeren-kruisbandje in de jas, stonden te praten. Veel, heel veel ziet men die bandjes al op de velduniformen, zoo dragen bijna alle artilleristen die nu te Leuven liggen, en aan wien de eer van den afgeslagen uitval toekomt - het ordeteeken. Lang zaten wij nog met de moeder-overste, den directeur van het pensionnaat, en de nonnetjes bijeen, en ze vertelden ons van het schrikkelijke gevecht, toen het meer en meer het gebouw naderde, en de Belgische granaten insloegen. En toen wij wegrede, klonken ons de wenschen voor een goede reis na, in het Fransch, van vriendelijke nonnetjes, en hartelijkheid luid van de Duitse soldaten. In de vallende schemering reden we naar Leuven terug, nog donderde het geschut, en een roode schijn lag achter de brokken zwartberookten muur, en het puin der vernielde gebouwen. Juist toen wij de stationsstraat inreden, klonk luid trompetgeschal ons tegemoet, en even daarna werd de straat ontruimd... kort daarop stormden een acht of tien groote slooten automobielen voorbij, - het schaterende signaal trilde na tusschen de looze gevels van de uitgebrande straat.

Op de wegen rondom Brussel en in de stad werden allerlei maatregelen getroffen, waarvan de strekking het publiek geheel ontging, maar het een met het ander combineerende, bleek het toch, dat een vrije weg gemaakt werd tot op het plein van het Gare du Nord, dat ook geheel was afgezet, en waar in het Palace Hotel de Duitse officieren logeeren. Wie werd hier verwacht, en voor wien werd de intocht in Brussel zoo gemakkelijk gemaakt? Misschien weet de chauffeur van een automobiel, die onder zeer speciale omstandigheden en onder machtige protectie de bosschen van Tervueren mocht doorrijden, er meer van. Hij heeft in de donkere laan een revolver, in de hand van een hoofdofficier geklemd, op zich gericht gezien, en toen zijn begeleider het wachtwoord uitgesproken had, de hand naar de veldpet zien brengen, en het beleefde verzoek gehoord: "gerade ausfahren bitte, aber rasch, und nicht umsehen". Toch zag hij - het onbescheidene van zijn vluchtigen blik blijve voor zijn rekening - een glimpje van een grooten, van binnen verlichten reiswagen, die door de militaire wagens vergezeld was, en die vermoedelijk en panne verkeerde. Maar het groepje officieren, dat in de duistere laan om iemand in een langen grijzen mantel wachtte, bleef den onbescheiden en ongehoorzamen chauffeur ongeïdentificeerd... In Brussel fluistert men... maar ach, in Brussel wordt zooveel gefluisterd, - zelfs nu, te middernacht, nu het kanon nog met lange tusschenpoozen dof broemt uit het Noordwesten, en de stad donker is, en stil.

Het onderwijs in de door Duitschers bezette streken.

Onze Maastrichtsche correspondent schrijft dd. gisteren: In Luik en de gemeenten tusschen Luik en Visé, waar de Duitschers het gebied bezet houden, is den gemeenten aangezegd, dat het openbare leven zijn gewonen gang moet gaan en dat dus ook de lagere en middelbare scholen, waar de vacanties gewoonlijk tot 1 October duren, morgen weer moeten beginnen. Het onderwijs zal op de gewone wijze en door de Belgische onderwijzers en onderwijzeressen gegeven worden evenals voorheen. Alleen moet den leerlingen ingeprent worden, dat er op straat geen manifestaties tegen de Duitschers mogen houden. De gemeentekassen zijn echter leeg. En het onderwijzend personeel zal dus, zoolang de gemeenten, waar het werkzaam is, onder Duitsch bewind staan, zonder salaris zijn ambt moeten vervullen.

195 ENGELAND.

Het aanhouden van koperladingen.

LONDEN, 1 Oct. (Reuter.) De "Daily News" verneemt uit Washington, dat in den Senaat heden besloten is, Bryan op te dragen een onderzoek in te stellen en een rapport uit te brengen over de vraag, of Engeland het vervoer van koper van de Vereenigde Staten naar Rotterdam belemmert.

Engeland en Indië.

205 LONDEN, 1 Oct. (Reuter.) Met voldoening wordt als nieuw bewijs van de loyauteit der Indiërs gemeld, dat de Aga-Khan, het hoofd der Indische Mohamedanen, 200 £ heeft bijgedragen voor een Indisch ambulance-corps. Als hij geen plaats kan krijgen als strijder, dan wenscht hij het corps te vergezellen als tolk.

Engelsche ambulance-treinen.

210 Onze Engelsche bondgenooten, schrijft de "Figaro", hebben met behulp van de Compagnie des Wagons-Lits op bewonderenswaardige wijze een trein-ambulancedienst georganiseerd. De treinen halen de gewonden van de slagvelden en brengen hen naar de hospitalen in de steden. Elk van de beide treinen, die in gebruik zijn genomen, bestaat uit drie slaapwagens, twee restauratie-wagens en twee bagagewagens. In ieder slaapwagen zijn 215 18 bedden beschikbaar, dus 54 in den geheelen trein. Een der restauratiewagens is ingericht als operatie-kamer. Daar zullen de gekwetsten, wier toestand onmiddellijk chirurgisch ingrijpen vereischt, behandeld worden. De andere blijft bestemd tot eetzaal voor de geneesheeren en de niet-ernstig gewonden.

DUITSCHLAND.

220 **De Duitse oorlogsleening.**

BERLIJN, 1 Oct. (W. B.) In het blad "Bankarchiv", een leidend orgaan van de Duitse financieele wereld, constateert Helfferich, de directeur der "Deutsche Bank," naar aanleiding van ongunstige beoordeelingen in het buitenland, dat het resultaat van de emissie der Duitse oorlogsleeningen de verwachtingen van bevoegde kringen in sterke 225 mate heeft overtroffen. Deze financieele operatie, de grootste, die tot dusverre is ondernomen, is van te grooter gewicht, nu het geld alleen door het eigen land werd bijeengebracht, want men had met opzet nagelaten het buitenland erin te betrekken. In Engeland is tot dusverre slechts 900 millioen Mk. bijeengebracht. Frankrijk verkeert ten gevolge van de oorlogsleeningen in financieele moeilijkheden. In Duitschlands 230 behoefte aan geld is voorzien, al duurt een oorlog tot het voorjaar. Volgens Helfferich zijn de redenen van dit groote succes de volgende: 1o. de rijkdom van Frankrijk en Engeland is in de laatste tientallen jaren overvleugeld door den volkswelstand in Duitschland; 2o. de betere economische en financieele organisatie in Duitschland; 3o. de offervaardigheid van het Duitse volk, die door Frankrijk niet 235 geëvenaard is en die in Engeland zelfs iets ongekennds is; 4o. de hoedanigheden en bekwaamheden der financieele leiders. Kenmerkend voor de algemeene toewijding is, dat zoo veel kleine spaarders aan de leening hebben deel genomen, hetgeen beschouwd kan worden als een bewijs, dat het Duitse volk vastbesloten is te zegevieren.

240 **Een poging tot ontvluchting verijdeld.**

BERLIJN, 1 Oct. (W. B.) In het kamp voor Russische krijgsgevangenen alhier maakten eenige dagen geleden ongeveer twee honderd geïnterneerden gebruik van een oogenblik 245 van hevig onweder en zwaren storm en regen om een poging te doen om uit te breken. Zij snelden uit de dichtbij de cantine gelegen barakken naar het plein, waar de geweren van de wachthebbende compagnie opgesteld stonden. De schildwacht aldaar schoot onmiddellijk op de uitbrekers en alarmeerde daardoor de wacht, die ten deele eveneens gebruik van de wapens maakte. Toen de voorste gevangenen vielen, werd de poging om te vluchten dadelijk opgegeven. Drie Russen werden gedood, acht zwaar en een groot aantal licht gewond. Door verdwaalde kogels werden een inspecteur van 250 administratie en een schildwacht gewond.

De Pruisische Landdag.

Men meldt ons uit Berlijn: De Pruisische Landdag komt omstreeks den 20en van deze 255 maand voor enkele dagen bijeen. Behalve een ontwerp van wet voor hulpverschaffing aan de door den oorlog geteisterde streken in het oosten – een voorloopig bedrag van 100 millioen wordt genoemd – zullen ontwerpen worden ingediend over verkorting van het onteigeningsproces en voorziening in het gebrek aan arbeidskrachten; door instelling van een centrale arbeidsbeurs wil men verhinderen, dat personen een onbehoorlijk 260 gebruik maken van de ondersteuning aan werklozen gegeven. Het ligt in de bedoeling der afgevaardigden, de oorlogszitting van den Landdag zoo indrukwekkend mogelijk te doen zijn.

Behandeling van krijgsgevangenen.

265 In Duitse bladen vinden we het volgende niet officieele Wolff-bericht uit Berlijn: Volgens dagbladberichten zouden de krijgsgevangenen te goed verzorgd worden. Ook is gelaakt, dat te hunnen behoeve inkoop van thee, cacao en dergelijke artikelen werden gedaan. Zelfs is critiek geoeffend op het verstrekken van versche boter aan de

in de Berlijnsche lazaretten ondergebrachte Fransche gewonden. Wij vernemen van goed
ingelichte zijde, dat de kosten voor de verzorging der krijgsgevangenen per hoofd en
270 per dag zestig Pfennig bedragen (36 cent) en dat cijfer bewijst zeker al voldoende,
dat de verzorging geheel in overeenstemming is met de omstandigheden. Om de kosten
van onderhoud zooveel mogelijk te dekken, worden de gevangenen gebruikt voor nuttigen
arbeid, zooals aanleg van tennis- en golfvelden. Indien thee, cacao, boter e.d. voor
275 de krijgsgevangenen worden gekocht, dan is dat toch alleen ten behoeve van zieke
gewonden, die volgens geneeskundig voorschrift speciale zorg moeten genieten.

Prins Adalbert van Pruisen.

Prins Adalbert van Pruisen, de derde zoon des Keizers, is volgens berichten, die in
het buitenland de ronde doen, reeds minstens viermaal gevallen, zoo schrijft men uit
280 Berlijn. Niettegenstaande alle démentis bericht de "Daily Mail" thans toch weder: "Te
Gent heeft een onlangs uit Brussel daar gearriveerde arts verklaard, dat prins
Adalbert in het ziekenhuis aldaar gestorven was. Dr. Lepage, de lijfarts van koning
Albert, zou met twee Deutsche artsen den lijkschouw hebben verricht en verklaard
hebben, dat de prins door een Deutsche kogel gedood was." Wij constateeren, dat geen
285 enkele prins uit de keizerlijke familie gevallen is. Prins Adalbert dient bovendien
bij de marine en bevindt zich niet eens op het Belgisch oorlogstooneel."

RUSLAND.

De Tsaar voor de oorlogsverklaring.

Sedert lang reeds werd nu eens uit deze dan weder uit gene bron gemeld, dat de Tsaar
van Rusland aanvankelijk zeer heftig gekant was tegen den oorlog. Hoe hij er ten
slotte toch toe gekomen is zich te voegen naar de wenschen van de oorlogzuchtigen uit
zijn omgeving, verhaalt de "Coburger Zeitung" als volgt: "In de laatste dagen van
Juli is het te Zarskoje Selo heftig toegegaan tusschen den Tsaar en grootvorst
295 Nicolai Nicolajewitsj. De Tsaar wenschte oprecht den vrede gehandhaafd te zien en hij
kon dus op 31 Juli in volkomen eerlijkheid den Deutschen Keizer verklaren, dat
Rusland geen oorlog wilde. Met den Tsaar hadden een aantal grootvorsten, die aan een
gemakkelijk leventje de voorkeur gaven boven den oorlog met zijn wisselende kansen,
de minister van landbouw Kruwosjein, de zeer invloedrijke prins Troebetzkoï en
300 bovenal de Tsaritza, niets onbeproefd gelaten om de oorlogspartij, aan wier hoofd
grootvorst Nilolai [Nicolai] stond, de ernstige gevolgen van een oorlog met
Duitschland voor oogen te stellen. Zonder zich daaraan te storen, gelastte de
grootvorst echter de mobilisatie van het leger. En bovendien wist hij met behulp van
de hem toegedane hofambtenaren te bewerken, dat de Tsaar nog meer dan vroeger werd
305 afgesloten van de buitenwereld en onbekend bleef met den werkelijken militairen
toestand in zijn rijk. En toen het Russische leger den opmarsch reeds had aanvaard,
dwong hij den Tsaar met de onware bewering, dat de Duitschers Polen reeds
binnengerukt waren en dat Deutsche agenten een revolutie tot vernietiging van het
Tsarisme en van het geheele keizerlijke huis op touw hadden gezet, ten slotte het
310 mobilisatie-bevel af, dat deze met zeer "bezwaard gemoed" eindelijk gaf."

Een prelaat krijgsgevangen.

Volgens de "Neue Freie Presse" is graaf Szeptycki, de Grieksch-katholieke metropoolus
van Lemberg, naar Nisjni Nowgorod overgebracht.

315

TURKIJE.

Buitenlandsche schepen voor de Dardanellen.

KONSTANTINOPEL, 1 Oct. (W. B.) De "Tanin" schrijft: "Het feit, dat Engelsche vloten
voor de Dardanellen in de Turksche kustwateren kruisen vormt reeds een inbreuk op het
320 volkenrecht, daar Turkije zich neutraal heeft verklaard." Op grond van berichten,
door de Porte ontvangen, wordt medegedeeld, dat de Engelsche en Fransche vloten
tengevolge van de maatregelen, door de Porte genomen, de Dardanellen hebben verlaten.
Zij moeten zich thans in de wateren van Tenedos bevinden.

325 **ROEMENIË.**

Roemenië blijft neutraal.

BERLIJN, 1 Oct. (Corr. E.) Na eenige kleinere betoogingen in de straten van
Boecharest en een paar openbare vergaderingen, waarin directe deelneming van Roemenië
aan den strijd tegen Oostenrijk geëischt werd, begint zich een rustige stemming in de
330 publieke opinie baan te breken. Van beteekenis hiervoor kan geacht worden een
betooging van de professoren der universiteit in Jassy, waarop geconstateerd werd,
dat niet de universiteit over een deelneming aan den oorlog, noch over het oogenblik
daarvoor te beslissen had doch alleen zij, die er de verantwoording voor moeten

335 dragen. De Roemeensche regeering heeft besloten geen avontuurlijke politiek te volgen doch de neutraliteit van Roemenië te handhaven.

ZUID-AFRIKA.

Gevechten in Duitsch-Z.W.-Afrika.

340 PRETORIA, 1 Oct. (Reuter.) Officieel. Engelsch-Afrikaansche afdeelingen verrasten twee Duitse posten, een bij Grossplatz, ten oosten van Lüderitzbocht, een andere bij Anichab, 25 mijlen ten noorden van Lüderitzbocht. Vijf Duitschers werden krijgsgevangen gemaakt, een doodelijk gewond. Aan Engelsche zijde werden geen verliezen geleden.

345 **Posterijen en Telegrafie.**

De kabel Almeria-Melilla is gestoord. Wegens slechten toestand van den kabel Penongomera--Alhucemar worden telegrammen voor Melilla, Nador, Zeluan, Chafarinas en Cabodoagua verzonden per boot van Malaga. Gedurende de storing kunnen telegrammen verzonden worden via Frankrijk-Nemours-Chafarinas met verhooging van 10 centimes per woord voor Europeesch regime en 20 centimes voor extra-Europeesch regime. Gedurende 350 de storing op den kabel Australië-Nieuw-Caledonië kunnen telegrammen voor het laatste land verzonden worden per Radio van Brisbane. Tarief gelijk dat van Australië vermeerderd met 90 centimes per woord. Voor perstelegrammen 45 centimes. Van het ophouden van telegrammen in Italië op grond van artt. 7 en 8 der conventie wordt geen 355 kennis gegeven aan de kantoren van afzending en geenerlei terugbetaling geschiedt aan de afzenders.

Tandartsen bij het leger.

Aan de Redactie!

360 Naar aanleiding van een ingezonden stuk in het Ochtendblad van 30 September van collega S. Schultz, veroorloof ik mij er op te wijzen, dat volgens de wet op het Hooger Onderwijs, regelende de bevoegdheid der tandartsen, deze alleen bevoegd zijn tot behandeling der tanden, tandkassen en van het tandvleesch. Behandeling (bedoeld is zelfstandige behandeling) van kaakfracturen valt geheel buiten de bevoegdheid der 365 Nederlandsche tandartsen. In Duitschland en enkele andere staten is dit anders geregeld en strekt de bevoegdheid zich wel uit tot dergelijke behandelingen. De tandartsen zullen dus hier geen andere verbintenis bij het leger kunnen aangaan, dan als ondergeschikte helpers van de officieren van gezondheid. Bijv. als hospitaalsoldaten, zooals de studenten in de medicijnen. Onder toezicht der 370 officieren van gezondheid, kunnen dan de door de tandartsen vervaardigde apparaten ter behandeling van kaakfracturen, worden aangebracht. De behandeling zelf mag alleen door bevoegde artsen plaats hebben. Voor een verbintenis van officier van gezondheid, speciaal voor kaakverwondingen, zouden van alle Nederlandsche tandheelkundigen alleen de mondartsen in aanmerking kunnen komen, daar zij (hoewel niet in het bezit van een 375 diploma als tandarts) volgens hun artsdiploma als zoodanig bevoegd zijn. Hoogachtend: J. HOFMAN.

Uit de Vereenigde Staten.

380 De leiders van het syndicaat tot overneming der leening van de stad New-York, de heeren J. P. Morgan & Co. en Kuhn Loeb & Co. deelen mede dat de verbintenissen der stad, die in de eerstvolgende vier maanden vervallen, uit schulden ad £13,41 millioen te Londen en frcs. 81,50 millioen te Parijs bestaan. In de loopende maand vervallen £2 millioen, welk bedrag reeds voor rekening der Engelsche Bank naar Ottawa is 385 verzonden. Wat de te Londen vervallende bedragen aangaat is de firma Morgan Grenfell & Co. aldaar gemachtigd te verklaren, dat de syndicaatsleiding haar op den vervaltijd het noodige bedrag in goud of in wissels zal doen toekomen om in de aflossingen te voorzien.

390 Uit Pittsburg wordt gewag gemaakt van eene toenemende vraag naar staal en ijzer voor buitenlandsche rekening en wel op een prijsbasis, die aanmerkelijk hooger is dan voorheen. Tot nu toe echter zijn de verwachtingen van een omvangrijke buitenlandsche vraag naar staal als gevolg van den oorlog niet verwezenlijkt. Naar gemeld wordt, werkt de Steeltrust met 65% van hare productie-capaciteit en de hoogovens met circa 67%. Groote vraag bestaat voor blik, voornamelijk door de Amerikaansche 395 conservenfabrikanten. Een fabrikant produceerde 40 millioen blikken meer dan in het vorig jaar. De noteering voor blik te Pittsburg is \$3.60 à 3.75.

De beweging, die door den bankier Amster te Boston op touw is gezet om een nieuw beschermings-comité te vormen voor de 4% Chicago Rock Islands Bonds, ondervindt in de

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

400 Vereenigde Staten, naar aan de "Times" gemeld wordt, groote belangstelling, aangezien
hierbij wordt uitgegaan van een geheel nieuw standpunt ten aanzien van reorganisaties
van Amerikaansche maatschappijen. In plaats van een comité te vormen van groote
houders en den anderen te vragen hun stukken in te leveren op voorwaarden waarover
405 zij geen zeggenschap hebben, poogt de heer Amster n.l. een vergadering van
obligatiehouders bijeen te roepen, waar deze naar eigen goedvinden een comité kunnen
benoemen. (Of hiervan in de practijk niet eveneens het gevolg zou zijn dat enkele
groote houders die zich van te voren hieromtrent hadden verstaan, gekozen zouden
worden? Red. "Hbld.") Het ligt in de bedoeling dat deze commissie eventueel stappen
410 zou doen om een nieuw bestuur te doen verkiezen, de maatschappij uitsluitend in het
belang der houders van de 4% Collateral bonds te doen reorganiseeren en een actie in
te stellen tegen de holding company tot teruggave van \$7,500,000, die volgens den
heer Amster onrechtmatig aan deze zijn uitgekeerd. Voorts zou een gestreng onderzoek
worden ingesteld in zake de financieele gestie der vroegere bestuurders, ten einde
415 zoo mogelijk verdere eischen tot schadevergoeding te kunnen indienen en zou een
reorganisatieplan worden ontworpen. (Het zou van belang zijn te vernemen waar de
ontwerper dezer plannen de \$7½ millioen vandaan denkt te tooveren die de holding
company, de Rock Island, naar zijn meening zou hebben terug te betalen. Het actief
der holding company zou n.l. volkomen verdwijnen door een reorganisatie uitsluitend
420 ten bate der obligatiehouders. Eveneens zou hierdoor de mogelijkheid worden
afgesneden dat de tot aandeelhouders gedegradeerde bezitters der obligatiën eenige
bijdrage van anderen ontvingen in de reorganisatiekosten en in de benodigde bedragen
voor uitbreidingen en verbeteringen. Juist deze eigenaardige verhoudingen maken het
wenschelijk en waarschijnlijk, dat de houders der aandelen van de Rock Island
Company niet geheel zullen worden uitgeschakeld, zoolang de kans bestaat dat zij voor
425 een bijstorting te vinden zullen zijn. Red. Hbld.)

De constructie van de Minkler Southern R. R., die gecontroleerd wordt door de
Atchison Topeka & Santa Fé, is bijna voltooid. Het aandelenkapitaal bedraagt
430 \$2,000,000.

Het comité van houders van collateral trust bonds per 2002 van de Chicago Rock Island
& Pacific, voorzitter de heer James N. Wallace, deelt mede, dat onder de overeenkomst
van 26 Febr. 1914 \$18,000,000 obligatiën zijn gedeponereerd, waarvan ca. \$7,000,000 in
435 Nederland. De trustee heeft de hoofdsom der obligatiën voor vervallen verklaard en
thans is een actie gaande voor den verkoop der verbonden aandelen. Daar het onder de
tegenwoordige omstandigheden onmogelijk is te voorzien in de toekomstige financieele
behoefden der Railway Company, wordt een plan voorbereid, dat binnenkort zal worden
gepubliceerd, om het onderpand bij de executie in te koopen.

440 Voor de electricatie van de Puget Sound Line (Chicago Milwaukee & St. Paul)
waarmede in April 1914 werd begonnen, waren op 30 Juni 1914 dertig mijl gereed.
Verwacht wordt dat de werkzaamheden voor het spannen der draden van Three Forks naar
Deer Lodge op 1 Juli 1915 zullen zijn voltooid.

445 Het bemiddelingsvoorstel van president Wilson inzake de mijnwerkersstaking in
Colorado werd 15 September door de werkliedenorganisatie aanvaard.

Italië.

(Van onzen gewonen berichtgever.)

450 COMEGLIANS, 9 Sept.

*[Deze brief heeft drie weken gezworven, voordat hij in onze handen kwam; al is hij
daardoor oud geworden, verouderd is hij niet. En wij achten het daarin medegedeelde
nog belangrijk, genoeg om daaraan een plaats te geven. Red. H.]*

Iets over den nieuwen Paus.

De kroning van Benedictus XV had den zesden ten aanschouwe van oen klein, uitgelezen
publiek plaats in de Sixtijsche kapel. Daar klonken teen de voorgeschreven woorden:
"Ontvang de tiaar, niet drie kronen gesierd! Weet dat Gij vader zijt van vorsten en
koningen, bestuurder der Godsstad op aarde, stedehouder van den Heiland, onzen Heer
460 Jezus Christus, wien eere toekomt en glorie tot in alle eeuwigheid. Amen." Zwaar
moet, ontzettend zwaar, in dit tijdsgewricht het gevoel van verantwoordelijkheid het
nieuwe Hoofd der Christenheid drukken! Vooral omdat de pas gekozene geen naïef
geloovige, geen wereldvreemd mensch is als Pius X, die in vromen eenvoud slechts één
enkel pad zag, het "rechte, smalle" en steeds weer zich verbaasde over den
465 tegenstand, dien zijn toch zoo goed bedoeld streven overal ontmoette. Della Chiesa is

niet, als Sarto was, een vreemde eend in de politieke bijt. Integendeel! Vóór hij zich aan de kerkelijke loopbaan wijdde, promoveerde hij aan de universiteit van zijn geboortestad Genua in de rechten, studeerde daarna te Rome in een "collegium", waar hij later zelf diplomatie doceerde, en had het geluk Rampolla als secretaris te vergezellen op de delicate diplomatieke zending, die de staatkundige renommée van beiden voor goed vestigde. Sedert de eerste kennismaking verliet Della Chiesa den benoemden kardinaal-staatssecretaris niet meer. Hij steeg met hem in eer en aanzien, en viel met hem in ongenade. Toen Rampolla mokkend zich opsloot in zijn kleine woning achter den Sint Pieter (nu woont er Merry del Val!) was Della Chiesa onder de weinigen, die het waagden den teleurgestelde te blijven troosten.

De tegenpartij vergaf en vergat dat niet. Zoodra haar positie in het Vaticaan sterk genoeg geworden was, verbande zij Rampolla's vriend en grootsten leerling naar Bologna. Ze was bang voor den stillen werker, die zijn tijd verdeelde tusschen zijn priesterlijke bezigheden, zijn bibliotheek en den gezellige salon van zijn moeder, waar hij, los kwam en koutte over alles... behalve over politiek. Zelfs als aartsbisschop in het verre Bologna werd hij nog vervolgd! De aartsbisschoppen van de geleerdenstad worden steeds bij de eerste gelegenheid de beste tot kardinaal benoemd. Al zijn voorgangers waren kardinaal geweest, hem werd de purperen hoed onthouden. Merry del Val deed het voorkomen, alsof de benoeming van den toch zoo verdienstelijken man een goedkeuring van Rampolla's politiek zou beteekenen! Eerst de dood van den grooten oude, die van uit zijn eenzaamheid zijn opvolgers met angst vervulde, beëindigde den boetestrijd. Nu Rampolla geen paus meer worden kon, meende men ook met Della Chiesa afgerekend te hebben. Kort na den slag, die vooral hem zoo diep trof, drie maanden geleden, werd de Bologneesche aartsbisschop kardinaal; en nu is hij paus. Op politiek gebied wacht ons onder zijn bewind zeker de hervatting van Rampolla's fijne politiek. Wat weet men overigens van Benedictus XV? Hoe denkt hij op religieus gebied; hoe is hij als mensen? Veel onzekerheid hoeft daaromtrent niet te bestaan. In alle opzichten is de persoonlijkheid van den bijna zestigjarige scherp omljnd. Op doctrinair gebied denkt Benedictus heel anders dan Pius X deed. Zijn vrienden weten, dat hij de campagne tegen de Modernisten nooit goedgekeurd heeft, al moest hij zich als aartsbisschop dikwijls in practijk voegen naar de instructies van hoogerhand. Dus zal hij hoogstwaarschijnlijk terugkeeren tot de ideeën van Leo XIII, wien hij de Bijbel-commissie, die heel liberale leden telde, hielp oprichten en wiens *Rerum novarum* hij nog kort geleden op den preekstoel verheerlijkte. Voor de Jezuiten van de *Civiltà* en de *Unita Cattolica* zal de gouden tijd wel uit zijn; daarentegen zullen de katholieke mannen van wetenschap, als monseigneur Ducheene e. a., zich zeer verheugen.

Op 't gebied van de Italiaansche politiek zal zeker de toestand onveranderd blijven, de "Romeinsche quaestie" geen stap nadeeen tot haar oplossing. Wat nu den mensch betreft. Als aartsbisschop van Bologna deed Della Chiesa zich kennen als een streng man, ontoegankelijk voor elken invloed van buiten, steeds beslist zijn eigen zin volgend, aristocratisch teruggetrokken: een volmaakte tegenvoeter van zijn voorganger, den nog altijd in Bologna zeer populairen kardinaal Svampa. Ondanks zijn adellijke afkomst was Della Chiesa arm; de groote onkosten van zijn benoeming tot kardinaal vervulden hem met ontsteltenis. 'n Merkwaardig voorval bewijst hoe zeer hij gebukt ging onder geldzorgen. De geestelijkheid van Bologna en de voornaamste katholieke burgers besloten hun nieuwen kardinaal een cadeau te geven en wel, zooals hij graag wilde, een auto. Toen die gekocht was, bleef van het gecollecteerde geld ongeveer vijfduizend frank over. "Aan wie moeten we die geven? vroegen de leden van het comité. "Geef ze aan mij", antwoordde de aartsbisschop. "Ik heb me nu toch zoo diep in schulden moeten steken". Ondanks zijn armoede echter was Della Chiesa zeer gul in het geven; geen arme ging met leege handen uit zijn huis. Verleden winter bepleitte zijn kamerdienaer bij hem de zaak van een tango-leeraar, die door het verbod van den aartsbisschop broodeloos geworden was. Della Chiesa viel den welsprekenden pleiter plotseling in de rede: Niets aan te doen; liever geef ik hem zelf tweehonderd frank cadeau!" De nieuwe paus is zeer goed op de hoogte van de moderne letterkunde en was indertijd een uitstekend tennisspeler. 't Schijnt, dat hij zelfs als aartsbisschop nog wel eens het racket gehanteerd heeft.

De komst van den nieuwen, strengen meester bracht groote ontsteltenis onder de aan zachte behandeling gewende Bologneesche clerus. Sommige poogden bescheiden te protesteeren tegen den nieuwen koers, maar zagen zich den mond gesnoerd met de woorden: "Deed men vroeger zoo? Goed, maar 't vroegere is voorbij, we leven nu in het heden". — Vooral aan de zindelijkheid der kerken hechtte de aartsbisschop veel: "Pas op, als ik een vuile kerk zie", kregen dikwijls de pastoors te hooren. In het geven van aalmoezen was Monseigneur Della Chiesa een meester, hij gaf gedurende zijn verblijf in Bologna niet alleen al "wat van zijn tafel overbleef", maar ook nog

veertigduizend frank van zijn eigen vermogen weg en dat altijd op verstandige manier. Hij begreep bij den eersten oogopslag wat iemand noodig had, doorzag ook de taktiek van zijn bedienden, die de bedelaars wilden afmatten door ze lang te laten wachten:

535 "Geef dit geld aan mijnheer zus en zoo, hij wacht al te lang". – "Maar, mijnheer, ik meende..." – "Gij hebt niet te meenen; ik moet beoordeelen wat goed is. Als gij honger hadt, zoudt gij zijn als zij." Zijn ondergeschikten hielden niet van hem, omdat hij te streng was; maar strikt rechtvaardig was hij ook. Toen eens de

540 ambtenaar, die in 't Vaticaan de vacatures behandelt, hem inlichtingen vroeg omtrent een geestelijke, dien hij geschorst had, kreeg hij ten antwoord: "Over mijn pastoors kan alleen de paus inlichtingen krijgen." Hij was er op gesteld, dat de geestelijken, die hem als bisschop ontvingen, slechts een karig maal opdichten, schreef van te voren altijd: "Schenkt wat ge van plan waart meer uit te geven aan de armen." Eens

545 meende de pastoor van een bergdorpje, dat deze vermaning wel niet ernstig gemeend zou zijn en bereidde een nog al heel rijkelijk maal toe. Na de tweede gang stond de aartsbisschop, die merkte, dat men nog meer wilde brengen, met een boos gezicht op en vroeg den pastoor: "Zijn er geen armen in uw gemeente?" – "Veel zelfs, Eminentie,"

550 antwoordde niets kwaads vermoedende de pastoor. "Dat zou men niet denken, als men uw tafel aanziet. Laat alles wat nog volgen zou, onder die armen verdeelen!" Uit al de nu opgehaalde anecdoten treedt ons een vastbesloten, wellicht te autoritaire persoonlijkheid tegen. Slechts een enkelen keer klinkt een toon van echt-Italiaansche menselijkheid, als wanneer hij uit een jolig groepje kinderen er een opneemt, het hartelijk zoent en uitroept: "Kinderen moeten toch een groote voldoening geven!"

555 In vele opzichten is Benedictus XV zeer verschillend van den goedmoedigen, maar niet zeer ontwikkelden Pius X. Zoo hebben de Fransche kardinalen bij hun eerste receptie met vreugde geconstateerd, dat Z. H. het Fransch volkomen machtig is en het zelfs met een beter accent spreekt dan Leo XIII. De vreemde heeren waren met die verandering zeer ingenomen, omdat ze vroeger zooveel moeite hadden met Pius X, wiens Fransch ze nooit konden begrijpen. Dan werd het gesprek wel in het Latijn voortgezet, maar die

560 taal leent zich niet gemakkelijk tot het uitdrukken van moderne gedachten! Van het uiterlijk van den nieuwen paus geven evenmin de gepubliceerde portretten als de beschrijvingen een hoog denkbeeld. Men vergelijkt hem met Leopardi, en Pius de Tiende zei eens tegen een paar Bologneezen: "Ge hebt 'n heel goeden aartsbisschop, een heel goeden, maar... mooi is hij niet!" De tijdsomstandigheden echter vragen eerder

565 verstand en kracht dan uiterlijk schoon van den leider der katholieken, die zich zoo zelden in 't publiek vertoont en aan vernuft en energie ontbreekt het zeker Benedictus den Vijftiende niet.

Nederland en de Oorlog.

570 Aanhouden van schepen.

Het stoomschip "Rotterdam" van de Holland Amerikalijn, dat reeds sinds 22 September te Plymouth ligt, moet aldaar het koper lossen, hetgeen neerkomt op een algeheele lossing, wijl het koper geheel onderaan is gestuwd. Onze gezant te Londen, jhr. De Marees van Swinderen, is naar Rotterdam gekomen om overleg te plegen over het

575 oponthoud dat de Nederlandsche schepen ondervinden.

Centrale Commissie voor naar Ned. uitgeweken vluchtelingen.

Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken, zijn alsnog benoemd bij de Centrale Commissie tot behartiging van de belangen van naar Nederland uitgeweken

580 vluchtelingen: tot lid, mr. Th. Staart, Amsterdam; baronesse J. S. B. A. van Ittersum, 's-Gravenhage; mevr. M. van Rijckevorsel-baronesse De Bieberstein, 's-Hertogenbosch; tot tweede-secretaris, Bern. J. Veldhuis, Amsterdam. ("St.-Ct.")

Rusland en de Declaratie van Londen.

585 De Minister van Buitenlandsche Zaken brengt ter kennis van belanghebbenden, dat de Russische Regeering de Declaratie van Londen heeft toepasselijk verklaard met dezelfde wijzigingen als daarin door de Fransche en Britsche Regeeringen zijn aangebracht. Bedoelde wijzigingen werden opgenomen in "Staatscourant" No. 206.

590 Een verbod opgeheven.

Door den overste Feickens te Assen is het verbod van den plaatselijken commandant te Hoogeveen aan de manschappen, betreffende het lezen van de "Nieuwe Hoogeveensche Courant", ingetrokken.

595 Persdelict.

De hoofdredacteur der Middelburgsche Courant is gedagvaard voor den kantonrechter, ter zake van een hoofdartikel van 19 Sept., waarin afkeuring wordt uitgesproken over

den maatregel van den militairen bevelhebber van Sas-van-Gent, waarbij verboden werd
brieven zonder naam van den afzender op de enveloppe door te zenden. Door den
600 territorialen commandant van Zeeland was in een proclamatie verboden, berichten of
opmerkingen over militaire maatregelen te publiceeren. De bepaling in zake brieven is
reeds ingetrokken. De vervolging heeft blijkbaar plaats wegens overtreding van art.
18 der wet van 23 Mei '99, S. 128, waarbij de Staat van oorlog en van beleg is
geregeld. Dat artikel luidt: "Het militair gezag is bevoegd, te verbieden het door
605 middel van de drukpers of op andere wijze bekend maken van berichten en opmerkingen
betreffende militaire maatregelen, in het in staat van oorlog verklaarde grondgebied
genomen. "Dit verbod wordt bekend gemaakt op de wijze door het militair gezag te
bepalen." Art. 49 dezer wet stelt op het niet voldoen aan de bevelen van het militair
gezag een gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden. Het hier bedoelde feit wordt
610 als een overtreding beschouwd.

"Het Volk" in Duitschland.

Uit Berlijn is telegrafisch bericht ingekomen dat van een algemeen verbod van
uitreiking van "Het Volk" in Duitschland geen sprake is. Het schijnt een plaatselijke
615 verbodsbepaling geweest te zijn, waarvan wij gisteren melding maakten.

Burgerlijke en militaire bezoldiging van ambtenaren onder de wapenen.

De "St. Ct. No. 231 bevat een Kon. Besl. van 30 Sept. ("St.bl." No. 467) van den
navolgenden inhoud: Burgerlijke ambtenaren en andere doorlopend of voor een bepaald
620 werk in 's Rijks dienst werkzame personen genieten – voor zoover zij vanaf 1 Oct.,
bij de gemobiliseerde strijdmacht anders dan voor eerste oefening onder de wapenen
zijn – van af dien datum bezoldiging aan hun burgerlijke ambt of hunnen burgerlijken
dienst verbonden, indien en voor zoover deze hooger is dan hetgeen zij in militairen
dienst als soldij, jaarwedde of traktement genieten. Aan burgerlijke ambtenaren en
625 andere doorlopend of voor een bepaald werk in 's Rijke dienst werkzame personen,
wier bezoldiging over de maanden Aug. en Sept. op grond van de Kon. Besluiten van 3
Mei 1904 ("St.bl." no. 103), van 4 Juni 1907 ("St.bl." no. 142) en van 2 Oct. 1908
("St.bl." no. 309), geheel of gedeeltelijk is ingehouden, zullen de ingehouden gelden
alsnog worden uitbetaald, tenzij zij voor eerste oefening onder de wapenen waren. Dit
630 besluit treedt in werking op 4 October.

De Visscherij.

De Hoofdingenieur der Visscherijen vestigt, ingevolge machtiging van den Minister van
Landbouw, Nijverheid en Handel, de aandacht van belanghebbenden op de van de Britsche
635 Regeering ontvangen mededeeling, dat zij zich genoopt heeft gezien, in het belang van
een veilige vaart door neutrale schepen en Britsche oorlogsschepen in de Noordzee, om
de volgende bijzondere maatregelen te nemen: 1e. Met ingang van 1 October a.s. zijn
alle Britsche havens langs de Oostkust gesloten voor *neutrale visschersvaartuigen*.
2e. Met ingang van denzelfden datum zullen alle visschersvaartuigen, die worden
640 aangetroffen *westwaarts* van den meridiaan 1 gr. 0.L., of, indien zij zich bezuiden 54
gr. 30' N.B. bevinden, *westwaarts* van den meridiaan 2 gr. 30' 0.L., door de Britsche
oorlogsschepen *niet meer beschouwd kunnen worden als rechtmatig bezig zijnde de*
visscherij uit te oefenen, maar zullen zij behandeld worden, als onder verdenking
staande bezig te zijn met mijnen te leggen. De uiterste waakzaamheid zal westwaarts
645 van die grens door de Britsche oorlogsschepen worden betracht en alle
visschersvaartuigen, welke daar visschende of varende worden aangetroffen, *zullen*
worden aangehouden en doorzocht. Van de vaartuigen, die zich verzetten tegen
onderzoek of opbrengen, of die trachten te ontsnappen, zullen de bemanningen als
onwettig oorlogvoerenden bloot staan aan behandeling als krijgsmisdadigers.
650 Belanghebbenden wordt daarom dringend aangeraden zorgvuldig er voor te waken, dat hun
vaartuigen niet westwaarts van bedoelde lijn komen tijdens het uit- of thuisvaren en
vooral westwaarts van die lijn niet te visschen. Zij stellen zich anders niet alleen
bloot aan herhaalde aanhouding en doorzoeking, zoodat het visschen toch practisch
onmogelijk wordt, maar ook aan het gevaar, dat het overboord zetten van het vischtuig
655 op grooten afstand voor het leggen van mijnen wordt aangezien. Ernstig wordt er
voorts voor gewaarschuwd, om zich niet tegen onderzoek en opbrengen te verzetten, en
eventueel ook geen pogingen tot ontsnapping te doen, aangezien zij zich hierdoor aan
ernstig gevaar blootstellen. Tegen het visschen *oostwaarts* van de hierboven
aangegeven grenslijn, mits met inachtneming van de vroeger aangegeven regelen en
660 voorzorgsmaatregelen bestaat echter geen gevaar.

Gebrek aan veevoeder.

Het is het hoofdbestuur der Holl. Maatsch. van Landbouw bekend, dat in ons land

665 groote behoeften bestaan aan veevoerders en meent het maatregelen te moeten beramen
daaraan zooveel mogelijk tegemoet te komen. Het hoofdbestuur stelde zich daarom in
verbinding met den directeur-generaal van den landbouw, om den voedernood tot een
kleinere verhouding terug te brengen. Het hoofdbestuur stelt zich voor, hierover aan
de afdeelingen nadere mededeelingen te doen en zijne plannen te ontwikkelen. Het
670 noodigt daarom den voorzitter en secretaris of twee leden der afdeeliningsbesturen uit
tot het bijwonen van een vergadering te houden op Dinsdag 6 October des voormiddags
11½ uur, in café Boneski, Coolsingel, te Rotterdam, waar nadere toelichtingen en
uiteenzettingen over de voorziening in den voedernood zullen worden gegeven en
daarover van gedachten kan worden gewisseld.

675 **Voor onze soldaten.**

In die Commissie "voor ontwikkeling en ontspanning der gemobiliseerde troepen" te
Bergen-op-Zoom hebben zitting genomen de heeren J. A. Brogtrop, hoofd eener R. K.
parochiale school, A. J. A. Busquet, leeraar R. H. Burgerschool, L. B. M. Deenen,
680 hoofd jongensschool M.U.L.O., R. Domee, land- en tuinbouwonderwijzer, A. H. van der
Kooi, Gereformeerd predikant, dr. H. A. van der Meulen, Ned. Hervormd predikant, W.
T. Wolters, directeur R. H. Burgerschool, en kapelaan H. B. M. Wijting, directeur
R.K. Militairen-Vereeniging.

De Engelsche schipbreukelingen.

685 Onze berichtgever te IJmuiden schrijft: Van de gewonde en zieke Engelsche matrozen
der drie gezonken kruisers, die te IJmuiden in het Roode Kruis-gebouw werden
verpleegd, zijn hedennacht ongeveer half twee zestien hunner met het stoomschip
"IJstroom" van de Hollandsche Stoomboot Mij. naar Londen vertrokken. Eenige uren voor
hun vertrek waren zij allen in het Roode Kruis-gebouw bijeengekomen, alwaar zij door
690 verscheidene heeren, o.a. den heer Reygersberg, vice-consul van Gr. Brittannië, den
heer D. v. d. Horst, leider van de Reddingsbrigade, den heer De Brueys Tack,
havenmeester en den heer Broekmeyer, werden toegesproken. Een der geredde Engelschen
dankte namens zijne landgenooten de dames en heeren der brigade voor hunne
vriendelijkheid en uitmuntende verpleging aan hen verleend. Nadat er getoast was en
695 de Engelschen beladen waren met verscheidene pakjes, gingen zij in gezelschap van de
dames en heeren der brigade, op weg naar de Nieuwe sluis. Na daar een half uur
gewacht te hebben, kwam de "IJstroom" in de sluis, toen begon het afscheid nemen, het
bedanken voor de goedheid in IJmuiden ondervonden. Er kwam geen eind aan het geven
van handdrukken en men kon het den Engelschen matrozen aanzien, dat zij zeer dankbaar
700 waren. Wij spraken ook enkele der geredden, welke beweerden met evenveel vuur als
voorheen in den strijd te willen gaan. Nogmaals dankten zij het gezelschap, dat hun
uitgeleide deed en in het bijzonder Zr. van Lunzen waren zij hoogst dankbaar voor
hare goede verzorging. Allen gingen nu aan boord van het stoomschip en eenige minuten
later stoomde de "IJstroom" de sluis uit, nadat de dankbare geredden nog een laatsten
705 groet hadden gebracht aan de aanwezigen. Zij zullen zeker met genoegen mogen
terugdenken aan de uitstekende verzorging op Hollandschen bodem. Nu blijven er nog
vier in het gebouw ter verpleging over, die ook wel spoedig zoover zullen genezen
zijn om naar hun vaderland terug te keeren.

710 **Tarwebloem-schaarschte.**

Wij hadden gisteren een onderhoud met de bestuursleden van de Nederlandsche
Vereeniging van Werkgevers in het Bakkers-bedrijf; de heeren nv. S. J. Blaupot ten
Cate en H. R. Hetzel (laatstgenoemde is voorzitter der afdeeling 's Gravenhage van
715 genoemde vereeniging). Deze heeren deelden ons mede dat de bakkerij thans in groote
moeilijkheid verkeert; de reden hiervan is, dat ongeveer nergens meer tarwebloem te
koop is: bijna alle leveranties hebben opgehouden, terwijl de bakkers hoegenaamd niet
weten, wanneer er weder tarwebloem zal komen. Wel is dezer dagen een hoeveelheid
tarwe met de "Rijndam" uit Amerika aangekomen, welke voldoende is om voor eenige
dagen in de behoefte te voorzien, maar voor zoover hun bekend was, is deze nog niet
720 gedistribueerd. In elk geval was het volgens hen zeker, dat van deze tarwe uit de
"Rijndam" uitsluitend tarwemeel (d. i. z.g. kropmeel, ongebuild) zal worden gemalen.
De bakkers zitten ermede, en weten niet, waar zij thans aan toe zijn; verschillenden
hebben nog maar voor betrekkelijk zeer korten tijd bloem. Voor het maken van
wittebrood, beschuit enz. is tarwebloem noodzakelijk. En ook het z.g. noodbrood kan
725 zonder toevoeging van tarwebloem niet behoorlijk worden gemaakt, aangezien het anders
onvoldoende rijst. De moeilijkheid voor de hakers is met name hierin gelegen, dat de
eene bakkerij nog wat meer bloem in voorraad heeft dan de andere, zoodat binnen
korten tijd wellicht enkele bakkerijen niet langer wittebrood, beschuit enz. zullen
kunnen bakken en andere het nog een tijdje zullen kunnen volhouden.

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

730 Verschillende bakkers hebben zich gehouden aan de aanbeveling der Regeering om niet
langer dan voor een of twee weken meel in te slaan, maar andere bakkerijen (waaronder
735 enkele coöperaties) hebben – naar de heeren meenden te weten – waarschijnlijk nog wel
voor langer tijd bloem in voorraad, sommige bakkers daarentegen hebben nog slechts
bloem voor enkele dagen. Kunnen nu de te dien aanzien in gunstiger positie
740 verkeerende bakkerijen blijven doorwerken, dan is het gevolg daarvan dat de andere
bakkerijen hun klanten verliezen en geruïneerd worden. Vandaar dus groote
zenuwachtigheid onder de bakkers. Wel hadden de heeren vernomen dat 48,000 ton tarwe
zeilende zijn, maar in elk geval komt die hoeveelheid naar hun berekening te laat
745 aan. Ook verbaasde het hen dat, terwijl beweerd wordt dat die tarwe al lang onderweg
is, men geen inlichtingen krijgt waar die tarwe dan blijft. Die zenuwachtigheid der
bakkers – zoo werd ons verder verklaard – wordt nog verhoogd door de omstandigheid
dat aan het hoofd van het Rijksbureau voor distributie van graan en meel geen vakman
staat, doch een ingenieur. 't Kan zijn dat het Rijksbureau advies inwint van
750 vaklieden, doch daarvan was den heeren niets bekend. In 't algemeen vraagt het bureau
niet het advies van de bakkerijen. Het is een fout van het bureau, dat het niet 't
advies inwint van de vereenigingen van de bakkers zeken. Zoo ware 't gewenscht
geweest, over de wijziging van de maximum-prijzen van verschillende broodsoorten –
755 waartoe, blijkens dagbladberichten, is overgegaan – het advies van
bakkersvereenigingen in te winnen en daartoe niet over te gaan zonder die
vereenigingen te hebben gehoord. In ieder geval achtten de heeren het zeer
prijzenswaardig dat de Regeering – mede volgens de dagbladen – ook tarwebloem uit
Amerika laat komen; jammer alleen was het, dat dit niet eerder is geschied, indien
760 het – wat zij niet konden beoordeelen – mogelijk was. Maar ze betreurden het zeer dat
de meelfabrikanten uit de ingevoerde tarwe alleen kropmeel mogen maken. De reden van
dien maatregel is, dat op die wijze van de tarwe 30 procent meer meel komt dan
wanneer er tarwebloem van gemaakt wordt.
Die 30 procent afval wordt meest voor veevoeder gebezigd. Door dus alleen tarwemeel
te fabriceren vermindert het veevoeder derhalve, terwijl die afval voor menschelijk
765 gebruik veel minder geschikt is, daar hij betrekkelijk weinig voedingswaarde bezit.
Had men den meelfabrikanten toegestaan om ook bloem te fabriceren, dan behoeften zij
ook niet met halve capaciteit te werken en waren vele bakkers geholpen. Dat de
meelfabrikanten zelf met den maatregel weinig ingenomen zijn blijkt uit een telegram
van een groot meelfabrikant aan de Bakkers Werkgeversvereniging, van den volgenden
770 inhoud: "Gelooven dat er voldoende broodstof is, indien meelfabrikanten voldoende
tarwe krijgen om bloem te maken en de regeering de inlandsche tarwe onteigent en tot
meel laat maken door honderden kleine molenaars, die dit gaarne zullen en billijk
kunnen doen. Nu wordt de inlandsche tarwe op groote schaal voor veevoeder gebruikt.
Achten het malen van alle buitenlandsche roode tarwe tot krop onpractisch, daar
775 daardoor bijna dertig procent bast als onverteerbaar door het menschelijk organisme
verloren gaat; dit verlies aan veevoeder zal noodlottig zijn voor onzen veestapel en
ook voor de varkensteelt en de daarmede nauw verbonden Westlandsche tuinderij. Het
verkrijgbaar stellen uitsluitend van kropmeel lijkt ons een ramp voor de "bakkerij."
Wat ten slotte speciaal de Haagsche bakkers betreft, die gedrukt gaan onder het
780 gebrek aan bloem, legden de heeren den nadruk erop dat dezen al het mogelijke hebben
gedaan om met de regeering mede te werken in het belang van het brood-verbruikend
publiek; dat van eenige broodprijsverhooging in het begin geen sprake was en eerst op
26 Augustus de broodprijs met 1 cent is verhoogd en ook zoodra mogelijk door de
bakkers proeven zijn genomen met het z.g. noodbrood, terwijl in overleg met het
785 gemeentebestuur de prijs van dit noodbrood zoo laag is gesteld, dat er bijna geen
verdienste meer op zit. Eindelijk werd er nog op gewezen, dat, indien er niet spoedig
kan worden voorzien in bloemvoorraad, dit tengevolge zal moeten hebben het ontslag
van veel personeel onder de bakkers, dus toenemende werkloosheid.
Naar aanleiding van dit onderhoud hebben wij ons gewend tot het Rijksbureau voor
distributie van graan en meel, waar ons de volgende inlichtingen werden verstrekt.
790 Het is juist, dat 48,000 ton tarwe uit Amerika zeilende zijn; maar de heeren, die zoo
verbaasd waren niet te hooren, waar die tarwe blijft, schijnen te zijn vergeten, dat
een groot gedeelte daarvan te Plymouth is vastgehouden, omdat onderzocht moest worden
of zich in de schepen, waarin die tarwe geladen is, ook conditioneele contrabande
bevond. Het is juist dat de directeur van het Rijksbureau civiel-ingenieur is; maar
795 dit sluit niet uit, dat zooveel mogelijk het advies wordt ingewonnen van vaklieden
over de te nemen maatregelen. De minister ontvangt iederen dag personen die in
verband staan met de meelfabricage en met het bakkersbedrijf en heeft de maximum-
prijzen voor de verschillende broodsoorten niet vastgesteld zonder daarover door
vaklieden van advies te zijn gediend. Niet het Bureau, maar de Minister stelt zulke
800 maximum-prijzen vast. Met de "Rijndam" zijn slechts 5000 ton tarwe aangevoerd. Omdat

de regeering niet wist, wanneer de andere booten met tarwe, die te Plymouth vastgehouden zijn, zouden worden losgelaten, achtte zij zich niet gerechtvaardigd, van die 5000 ton 30% als veevoeder te laten dienen. Vandaar dat, naar wij hopen als zeer tijdelijke maatregel, van die tarwe alleen meel en geen bloem mag worden
800 gemalen. Zoodra echter de nieuwe booten met tarwe zullen zijn aangekomen zal, naar wij hopen, de minister zeer ernstig in overweging nemen om daarvan ook bloem te laten malen. Iedereen hoopt – en de minister in de eerste plaats – dat dit zoo spoedig mogelijk het geval zal kunnen zijn.

805 **De Minerva.**

De "N. R. Ct." is thans in het bezit gekomen van blijkbaar opgehouden brieven van haar correspondent te Konstantinopel, de vóórgeschiedenis gevende van het gebeurde met het stoomschip "Minerva" van de Kon. Ned. Stoomboot Maatschappij. Dd. 26 Augustus schreef de correspondent, dat de Minerva sedert 9 Augustus daar in de haven lag. De
810 militaire overheid verlangt, dat de lading hier wordt ontscheept, en verklaarde zich bereid ze dan tegen schattingsprijs, met eenige percenten verhooging als extra premie, over te nemen. Daar daaraan niet kon worden voldaan, kan het schip geen vergunning tot afvaart krijgen, waarheen ook, niettegenstaande de vele pogingen, daartoe door onzen gezant gedaan. Maar in een brief van 28 Augustus geeft onze
815 correspondent bijzonderheden over het optreden van de Turksche militaire autoriteiten op 26 Augustus. Alle vertoogen van ons Gezantschap tegen onrechtmatige vordering en het onwettige vasthouden van het schip; alle verklaringen, dat de Porte aansprakelijk zou worden gesteld voor alle schaden, hielpen niets: het departement van oorlog bleef hardnekkig vasthouden aan zijn eisch, dat al wat het wenschte eerst zou worden
820 afgegeven voordat het schip de haven van Konstantinopel zou mogen verlaten. Gelijke eisch stelde het trouwens eveneens ten opzichte van in hetzelfde geval verkeerende booten onder Britsche, Belgische, Amerikaansche en Helleensche vlag. Alleen was aan de Engelsche booten op herhaald aandringen van den ambassadeur verleden week vergund naar de Egeïsche Zee te vertrekken, doch ze werden aan de Dardanellen weer
825 aangehouden, waar ze gisteren nog lagen. Maandag kwam er een sloep van de havenprefectuur langsijde der hier nog aangehouden booten en eischte nogmaals van de gezagvoerders, dat zij de verlangde lading goedschiks zouden afgeven, daar die anders desnoods met geweld van boord zou worden gehaald. Kapitein Tuijt van de "Minerva" heeft ons consulaat dadelijk met dat dreigement in kennis gesteld, waarop de consul
830 zich aan boord begaf en de ruimen met het ambtszegel van het consulaat verzegelde. Woensdag tegen den middag kwamen uit den Gouden Hoorn een zestal stoombarkassen, ieder met twee of drie lichters op sleeptouw, de barkassen met eenige bewapende matrozen onder een officier bemand en de lichters met elk een twintigtal gemobiliseerde reservisten.

835 Op de "Minerva" vroeg de met een paar bewapende matrozen aan boord geklommen officier naar den kapitein, en eischte van dezen nogmaals het verlangde deel der lading, bestaande uit rijst, zeep en prikkeldraad. Op de besliste weigering dit te doen en nadat hij er op gewezen was, dat alle luiken door het consulaat ambtshalve verzegeld waren, verbrak de officier zelf die zegels en smet ze over boord, gaf aan zijn
840 lieden bevel de luiken te openen en de lading er uit te halen. Daar de kapitein had medegedeeld slechts voor brutaal geweld te wijken, maar bij de lossing niet te zullen helpen, daalden eenige reservisten in de machinekamer af en behandelden de stoomlieren. Na ongeveer vijf uur hard werken, gedurende welke de geheele scheepsbemanning onder strenge bewaking werd gehouden en elk verkeer met den wal
845 verhinderd werd, hadden de militairen de geheele lading rijst (ongeveer 100 ton) voor Boergas en Odessa bestemd, de aan boord zijnde ongeveer tien tonnen zeep, voor Varno bestemd, en de 80 rollen prikkeldraad (die voor het Bulgaarsche ministerie van oorlog bestemd waren!), in de lichters overgeladen, en verlieten ze met deze de boot, zonder eenig bewijs voor het weggehaalde achter te laten. Op dezelfde wijze is ook
850 opgetreden aan boord van de Amerikaansche, Belgische en Helleensche booten. Onze gezant is onmiddellijk zelf naar den Groot-vizier gegaan om te protesteeren. Tegelijkertijd stelde hij er de ambassadeurs van Oostenrijk-Hongarije en Duitschland, den deken en vice-deken van het diplomatieke korps van in kennis, die eveneens door hun drogmannen dit protest deden ondersteunen. De Groot-vizier vond het geval wel
855 zeer betreurenswaard, maar wist verder van niets, en beloofde dadelijk inlichtingen daaromtrent te zullen inwinnen. Na dit weinig bevredigende antwoord stelde jhr. Van der Does de Willebois een schriftelijk protest aan de Porte op, dat nog denzelfden avond aan den directeur van het Groot-viziraat aan de Porte persoonlijk ter hand is gesteld. Onze gezant verlangt daarin, dat al het "geroofde" binnen het etmaal weer
860 aan boord zal worden teruggebracht; dat schadevergoeding zal worden verleend voor het oponthoud van het schip en het gebeurde aan boord, en dat de geheele voldoening voor

de miskennis van de Nederlandsche vlag zal worden verleend.
Geschiedt dit niet, dan werd de Porte voor alle daaruit voortvloeiende gevolgen
verantwoordelijk gesteld, en zouden de handel en de scheepvaart in Nederland
865 gewaarschuwd worden alle verbindings met het Turksche rijk af te breken, tot de
veiligheid van vreemd eigendom aldaar weer verzekerd zou kunnen geacht worden. Daar,
zoals trouwens te verwachten was, in den gestelden tijd van de zijde der Porte niets
is gedaan, heeft ons gezantschap, in overeenstemming met de andere in hetzelfde geval
870 verkeerende diplomatieke vertegenwoordigers en ondersteund door de ambassaden van
Duitschland en Oostenrijk-Hongarije, uitvoering gegeven aan de aangekondigde
voorloopige représaille-maatregelen, en de bovengemelde waarschuwing naar Den Haag
geseind. Nauwelijks was de laatste lichter met de geroofde waren vertrokken en had de
officier, die de leiding had gehad, het schip verlaten, of de havenprefectuur heeft
de firman voor de vrije uitvaart uit den Bosporus naar de Zwarte Zee en de
875 binnenvaart binnen veertien dagen, waarop de "Minerva" bijna drie weken vergeefs had
gewacht, aan boord laten brengen, met de belangstellende vraag, wanneer het schip
zofu vertrekken, waardoor de prefectuur "weer eindelijk de vrije beschikking zou
krijgen over de boeien in de haven, waarop het nu al zoo lang gemeerd lag!" Na alle
nog noodige formaliteiten betreffende den roof van een gedeelte zijner lading
880 afgedaan te hebben, verliet de "Minerva" de haven om in Warna (Boergas is al voor de
scheepvaart gesloten) en Odessa de rest der lading te lossen, en dan zoo snel
mogelijk weer door de Turksche zeeëngte te komen en huistoe koers te zetten. Voor de
mijnversperring in den ingang van den Bosporus werd het schip echter weer opgehouden,
daar het al te laat was om het daar nog doorheen te loodsen. Den volgenden morgen
885 tegen zeven uur was de "Minerva" goed en wel buiten in de Zwarte Zee.

Moratorium in Oostenrijk-Hongarije.

Bij Keizerlijk besluit is het uitstel van betaling van vóór 1 Aug. ontstane
privaatrechterlijke geldvorderingen verder verlengd. Deze verlenging heeft echter
890 niet meer betrekking op de geheele vordering. Een vierde der vordering, van tenminste
Kr. 100, benevens rente van de geheele vordering en kosten, moet worden betaald. De
debiteuren, die niet in staat zijn het vierde der vordering te betalen, worden
beschermd tegen onbillijke gestrengheid. De rest, zijnde dus driekwart der vordering,
895 kan over 61 dagen worden betaald. Van het moratorium zijn uitgesloten de vorderingen
betreffende hypotheeken. Het onderpand mag echter niet voor zes maanden na den
oorspronkelijken vervalddag worden verkocht. Voor de gebieden, die onmiddellijk bij
den oorlog zijn betrokken, zijn verdere uitzonderingsmaatregelen voorgeschreven.

Nieuwe uitgiften.

900 De Deensche regeering geeft van de begin Augustus gecreëerde kr. 25 millioen 5%
schatkistbiljetten thans kr. 5 millioen uit, die in één jaar aflosbaar zijn.

Geen Deutsche betalingen aan Engeland.

BERLIJN, 1 Oct. (W. B.) De Staatscourant bevat een besluit van den Bondsraad
905 betreffende een betalingsverbod tegen Engeland. Volgens dat besluit zijn tot nader
order betalingen aan Groot-Britannië, Ierland, Britsche koloniën en buitenlandsche
bezitningen direct of indirect in contanten, wissels, chèques of op andere wijzen
verboden. Uitzonderd zijn betalingen, die noodzakelijk zijn b.v. om Duitschers
aldaar of Deutsche filialen te ondersteunen. Natuurlijk laat dit betalingsverbod het
910 recht der crediteuren als zoodanig bestaan. De schulden zijn niet kwijtgescholden,
maar de betaling is alleen tot nader order uitgesteld.

Coupons 4% Southern Pacific San Francisco Terminal.

915 De coupons van bovengenoemde obligatiën worden, naar wij vernemen, hier ter stede
uitbetaald met het er op vermelde Hollandsche bedrag, zijnde f49.60.

Rechten op tin.

De regeering der Federated Malay States is van plan een nieuwe heffing in te voeren
van 3% der netto-winst van tin-maatschappijen. In een vergadering der voornaamste
920 Engelsche ondernemingen is hiertegen geprotesteerd en is een commissie benoemd tot
het voeren van een actie tegen het voorstel. Er werd in het licht gesteld, dat de
maatschappijen reeds 12 à 13% der bruto-waarde van het product aan belasting betalen,
onverschillig of het bedrijf al of niet rendeert en men meende dat niet voldoende
noodzakelijkheid der nieuwe voor het bedrijf zeer drukkende heffing was aangetoond.
925

Cities Service Company.

Door Broekmans Effectenkantoor en de firma Heldring & Pierson is aan aandeelhouders

van bovengenoemde maatschappij een circulaire gericht, waaraan wij het volgende ontleenen: Het bestuur van de Cities Service Company heeft na het uitbreken van den oorlog het besluit moeten nemen, om de betaling van het dividend op de preferente en gewone aandelen tot nader order te staken. Nader wordt thans medegedeeld, dat deze maatregel noch in vrees voor achteruitgang van het bedrijf noch in vermindering van ontvangsten zijn oorzaak heeft gevonden, maar uitsluitend het gevolg is van de huidige ontwrichting en de onzekere toekomst van geld- en fondsenmarkt. Omtrent het bedrijf werden door de directie alleszins bevredigende mededeelingen verstrekt. Verwacht wordt, dat ook het loopende jaar een normale vermeerdering van ontvangsten zal aantoonen. Al is dus het bestuur van meening, dat er geen reden bestaat de toekomst van de maatschappij donker in te zien, toch kan het zich, gegeven de onzekerheid omtrent het verloop en den duur van de crisis, niet met beslistheid uitspreken omtrent het tijdstip, waarop de dividendbetaling zal worden hervat. In de 10 maanden tot 31 Augustus 1914, bedroegen de bruto-ontvangsten \$3,361,315, de netto's \$3,279,226, rente op notes \$315.000, saldo \$2.964.226. Surplus na dividenduitkeering \$950,543. Totaal surplus \$2,787,273. Sinds 1 Juli wordt van de netto ontvangsten, na aftrek van rente verschuldigd op Notes, 10% voor afschrijving gereserveerd. De ingetreden oorlogstoestand heeft tot op 31 Augustus slechts weinig invloed op de ontvangsten uitgeoefend. Blijkens een verslag der accountants Price, Waterhouse & Co. waren de resultaten over het jaar, geëindigd 30 April 1914 als volgt: ontvangsten uit dividend van onder-maatschappijen, rente op obligatiën en op opeisbare rekeningen \$3,328,531; af: algemeene onkosten en rentewinst \$2,743,369, preferred dividend \$1,202,241, gewoon dividend \$646,329, surplus \$894,798.

DE OORLOG, 2 oktober 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27835]

[Vrijdag 2 October 1914]

EDITIE VAN 4 UUR. AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

De algemeene toestand. — Berichten van de oorlogstoneelen en uit de oorlogvoerende landen.

De algemeene toestand.

"De 60e dag van den grooten oorlog, de 17e van den grooten slag aan de Aisne", zegt de thans weer te Parijs verschijnende "Temps", "en nog steeds is de beslissing niet gevallen". Het is de slag der uitputting. Een beslissing is er nog niet en de verwoede strijd wordt nog steeds voortgezet. De Fransch-Engelsche legermacht heeft van den beginne al haar kracht voornamelijk gericht tegen den Duitschen rechtervleugel, en getracht dien te omsingelen. Sedert hebben de Duitschers, om de aanvallen der bondgenooten op hun rechtervleugel af te leiden, buitengewoon hevige aanvallen gedaan op het Fransch-Engelsche centrum. Doch de oorlogscorrespondent van de "Daily News" zegt, dat de omvangrijke Fransche versterkingen het Fransche leger in staat stellen hun aanval te richten op de hartader van de Duitsche stelling. Dagelijks worden, van de Aisne tot voorbij Peronne, aanvallen gedaan op de Duitsche posities. Steden en dorpen worden genomen en hernomen, en steeds wordt gepoogd de omtrekkende beweging van den Duitschen rechtervleugel voort te zetten. De Duitschers verzetten zich krachtig tegen elken aanval, en daardoor worden somtijds gedeelten van de Fransche positie genomen. Zoo b.v. te Lassigny, waar thans, naar de "Daily News" meldt, een Duitsche afdeeling door de Franschen omsingeld is. Ze zijn afgesneden van de hoofdmacht, en hebben zich versterkt in een steengroeve, die een natuurlijke vesting vormt.

De "Times" zet den toestand als volgt uiteen: Het noordelijk punt van de Fransche linie is verplaatst van Peronne naar Albert, een vlek aan den weg Amiens-Douai. De lijn loopt dan met zeer groote bochten, omdat Chaulnes in Duitsche handen, Roye weer in die van de bondgenooten (doch de hoogten er om heen in die der Duitschers, volgens een bericht uit Berlijn). Lassigny in Duitsch en Ribecourt in Engelsch-Fransch bezit is. Langs die lijn worden dag en nacht aanvallen gedaan. Van Ribecourt tot Reims is de toestand weinig veranderd. Doch aan den Duitschen linkervleugel is het weer moeilijk de posities juist aan te geven. Tusschen de Argonnen en de Maas gaan de Franschen langzaam vooruit. De Fransche lijn loopt van Verdun over een gedeelte der hoogten langs het Maasdal tot de Trouée de Spada, waar zij de noordelijke hoogten bezet hebben. St. Mihiel is in handen der Duitschers, Apremont en Fevoal in die der

Franschen. In Parijs is men kalm en vol vertrouwen. Doch in Berlijn eveneens. De "Kreuz-Ztg." – naast Fransche en Engelsche stemmen mogen ook Duitsche worden gehoord – zegt: "Moge het in de afgelopen periode den Duitschen legerbevelhebbers zijn voorgekomen, dat hun overwicht nog onvoldoende was, om den beslissenden zet te beginnen – thans schijnt het oogenblik te zijn aangebroken, waarop zij de beslissing zullen trachten uit te lokken." Met belangstelling wordt, door geheel Europa, dat niets vuriger wenscht dan aan deze bloedige en onmenselijke worsteling een einde te zien komen, de eindelijke beslissing van den slag aan de Aisne tegemoet gezien. De voortdurende bajonet-aanvallen en de uitwerking van 't zwaar geschut hebben niet veel verandering kunnen brengen in de versterkte posities der Duitschers in het centrum, waarvan de Romeinsche "Secolo" een beschrijving geeft: "Waar de Deutsche troepen zich maar even ophielden hebben zij versterkingen opgeworpen, die men moet gezien hebben om zich er een voorstelling van te kunnen maken. Over de geheele linie zijn zij in drie onderdeelen verdeeld. Het voorste deel is bestemd voor de nachtelijke voorposten; 200 meter verder liggen de hoofdloopgraven, die gedeeltelijk zijn gecementeerd en overdekt, om de verkenning door aeroplanes te bemoeilijken, en een schuilplaats te bieden; en daarachter zijn groote, lange hollen, waarin de slaappleatsen, de keukens en de munitiemagazijnen werden aangebracht. In deze hollen vindt men de geschutstanden voor de veldkanonnen, en achter deze derde linie beddingen van beton, waarop het groote veldgeschut is opgesteld. Het is een onderaardsche stad, met kruis- en dwarsgangen en verbindingsdagen, die wel 10 K.M. diep is en zich langs de geheele Aisne tot aan het Argonnenwoud uitstrekt, en waarin een bevolking van duizenden soldaten volkomen verborgen is." Over den toestand op het Oostelijk oorlogsterrein ontvangen wij berichten uit Petrograd, meldende: dat de Duitschers in het gouvernement Soewalki zijn teruggeslagen. In het zuidelijk gedeelte, bij Petrokof en Kielce, zijn aanzienlijke Deutsche troepenafdeelingen vooruit gedrongen tot bij Andrejef op den marsch naar Kielce; daar zijn zij door de Russische cavalerie teruggeslagen. Het schijnt, dat in Duitschland krachtige maatregelen worden genomen, om Rusland het hoofd te bieden, en om het prestige van het Oostenrijksche leger te herstellen. In Boheme en Moravië zouden, volgens berichten over Rome ontvangen, voortdurend troepen naar de Russische grens worden gebracht. Dit zouden dan troepen uit Zuid-Duitschland moeten zijn, die over Boheme en Moravië naar Krakau of naar het zuiden van Silezië worden gevoerd. Een bericht uit Rome meldt ook, dat de Deutsche generale staf het opperbevel op zich nam voor de geheele campagne van Duitschland en Oostenrijk tegen Rusland.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

1030 PARIJS, 1 Oct. (Reuter.) (Communiqué van 11 uur). Hedenavond valt niets bijzonders te vermelden, behalve dat in de buurt van Roye een hevig gevecht heeft plaats gehad, dat gunstig voor ons is afgelopen en dat wij in Argonne eenige vorderingen hebben gemaakt. De algemeene indruk blijft bevredigend.

1035 **Verschillende berichten.**

LONDEN, 1 Oct. (Reuter's spec. dienst.) In de "Daily Mail" van 30 Sept. worden de beschieting en de verwoesting van de open stad Albert, op 18 mijlen afstands van Amiens, op 23 September na wanhopige pogingen om het front der geallieerden te doorboren beschreven. De Fransche batterijen waren geplaatst rondom de stad, geen enkele echter binnen een mijl afstands. De stad werd hevig beschoten en stortte volgens een ooggetuige ineens als een kaartenhuis. De "Daily Telegraph" bericht: Gedurende den slag aan de Aisne vloog het kasteel Brilly bij Noyon in de lucht. Een aantal leden van het Deutsche hoofdkwartier zijn om het leven gekomen. De Duitschers werden verdreven uit eenige plaatsens op hun rechterflank, doordat de onbegraven lijken de lucht verpestten. Aan de "Daily Telegraph" en de "Daily News" wordt uit Parijs bericht, dat 4000 Duitschers aan den linkervleugel der geallieerden bij Lassigny omsingeld zijn en door beschieting tot overgave gedwongen zullen worden. De "Daily Express" verneemt uit Gent, dat de Duitschers tusschen Givet en Namen vijf bruggen hebben gelegd voor hun terugtocht uit Frankrijk. Alle gewonden zijn uit Brussel weggebracht. In een brief van Sir John Jellicoe, te Londen gepubliceerd, wordt gezegd: "De geest bij de vloot is goed; als de dag komt, zal de vloot met hulp van boven zich uitstekend houden."

Duitsch officieel bericht.

1055 BERLIJN, 1 Oct. (W. B.) (Officieel.) Uit het hoofdkwartier wordt bericht: Op 30 Sept. werden de hoogten van Roye en Tresnoy (ten N.W. van Noyon) aan de Franschen ontruikt. Ten. Zuidoosten van St. Mihiel werden op 1 Oct. aanvallen van Toul uit afgeslagen. De Franschen leden daarbij zware verliezen. De aanval op Antwerpen wordt met succes

voortgezet. Op het oostelijk oorlogsterrein hebben geen wijzigingen plaats gehad.

1060

Amiens.

Een ander correspondent van de "Times" verhaalt van de bezetting van Amiens door de Duitschers van 31 Augustus tot 11 September. Ook dit is weer het verhaal van een krijgsschatting, maar enkele bijzonderheden verdienen toch nog wel vermelding. Zoo
1065 bijv. de mededeeling, dat de bezetting van de stad door de Duitschers geheel onverwacht kwam. Toen het eerste bericht van de naderende ulanen kwam, meende de bevelvoerende generaal: "Dwaasheid. De Duitschers zouden hier komen. Geloof het toch niet. Ulanen. Enkele lieden die verdwaald zijn en die onze gendarmen wel zullen pakken!" En de inwoners van Amiens gingen rustig naar bed. Maar in den nacht van 30
1070 Augustus kwam telefonisch bericht van een burgemeester in een plaatsje in de buurt, dat de Duitschers naderden en den volgenden morgen te elf uur stonden de Duitschers al voor de stad. De correspondent van de "Times" brengt grooten lof aan den burgemeester van Amiens, die de veiligheid van zijn stad en hare bevolking wist te verzekeren, maar hij spreekt eveneens waardeerend over de hoffelijkheid van den
1075 Duitschen bevelhebber, een majoor, die echter, ondanks die hoffelijkheid, op strikte levering van de oorlogsschatting stond, welke ten slotte gedeeltelijk in geld, gedeeltelijk in natura werd geleverd. Daarop werden de gijzelaars vrijgelaten, en geen enkele onbillijke eisch werd vervolgens meer gesteld, de openbare gebouwen geëerbiedigd en geen schade aangericht. Vermelding verdient, nog de mededeeling, dat
1080 de Deutsche officieren nimmer op straat gingen zonder vergezeld te zijn van een paar gewapende soldaten, en dat de majoor bijv. als hij zich liet scheren, steeds twee schildwachten met geladen geweren bij zijn stoel had staan. De bezetting der Duitschers eindigde even plotseling als ze begon. Op 11 September waren de Duitschers als het ware met de noorderzon vertrokken en kort daarop kwamen bij de Marne
1085 verslagen Deutsche troepen op hun haastigen terugtocht door de stad, die den volgenden dag weer door de Franschen werd bezet.

Péronne.

Met een enkel woord is reeds melding gemaakt van het telegram van den Parijschen
1090 correspondent van de "Times" over de Duitschers te Peronne. De correspondent schrijft: Het lieve stadje Peronne heeft erg geleden tijdens dezen langdurigen slag aan de Aisne. De Duitschers kwamen ongeveer een maand geleden, op 26 Aug., voor het eerst in de stad. Gedurende den geheelen dag boden eenige liniebataljons en Alpenjagers schitterend weerstand aan den vijand, maar tegen den avond moesten de
1095 Franschen voor de overmacht wijken en werden zij gedwongen in de stad zelf terug te trekken, die door verschansingen werd verdedigd. De nacht was vrij rustig, alleen onderbroken door het geluid van verwijderd geweervuur. Te vier uur 's morgens werd het gevecht hervat. Na verloop van vijf uren was de stad gedwongen zich over te geven en de Ulanen verschenen voor de poorten. De halve bevolking, met den burgemeester er bij, was gevlucht. Juist toen de Duitschers binnentrokken, bracht de gemeente-ontvanger het goud en de aan de stad behorende waarden in veiligheid. Dat was een bedrag van ongeveer ?? millioen frcs. aan goud en eenige millioenen francs papier. Kolonel von Golberg, de Deutsche bevelhebber, begaf zich rechtstreeks naar het Hotel de Ville en nam daar plaats in den zetel van den burgemeester. "Wie vervangt den
1105 Maire?" vroeg hij en hij kreeg ten antwoord, dat dit een meubelmaker was, Line genaamd. De heer Line verscheen op de dringende uitnodiging der indringers en hem werd meegedeeld dat hij een plaatselijke commissie had bijeen te roepen, die uitvoering zou moeten geven aan de wenschen der nieuwe meesters. Toen deze commissie bijeenkwam verklaarde de Deutsche officier dat de stad een oorlogsschatting van
1110 300,000 frs. had te betalen. "En morgenochtend moet dit bedrag er zijn", voegde hij er bij. De heer Line maakte dapper bezwaren.

De gemeentelijke kas was naar Rouaan overgebracht, zeide hij, en de rijke bevolking was vertrokken. Misschien echter zou het mogelijk zijn in nature een schatting te leveren. "Is dat waar?" vroeg de Deutscher zich tot den pastoor wendend. "C'est la vérité, monsieur", antwoordde de priester. De kolonel verklaarde daarop dat hij 4000
1115 frs. in goud moest hebben, nog denzelfden avond, en verder voorraden tot een waarde van 400,000 frs. "Indien ge hebt gelogen", zeide hij scherp, zich richtend tot den wethouder en den pastoor; "zal ik u laten doodschieten." Er werden gijzelaars gevangen genomen en den volgenden morgen gaf kolonel Von Golberg onder voorwendsel
1120 dat aan de inquisitie niet was voldaan, zijn troep vergunning gedurende twee uren de verlaten huizen te plunderen. Dat behoefde niet twee malen te worden gezegd. Meubelen, zilver, schilderijen en andere particuliere bezittingen werden weggevoerd. Daarna traden de soldaten de wijnkelders binnen en ernstige tooneelen van dronkenschap kwamen voor. De indringers staken ook de prefectuur in brand en negen

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

1125 huizen op de markt. Winkels werden eveneens in brand gestoken. Ten gevolge van de
door de voornaamste inwoners ingebrachte protesten, herstelde kolonel Von Golberg de
discipline en drie weken lang heerschte er kalmte; een betrekkelijke kalmte, want
gevallen van molestaties kwamen nog voor. Last werd gegeven het uit het Chateau de
1130 Peronne weggevoerde meubilair terug te brengen. Op 15 September vertrokken de 8000
man, die de stad bezet hielden, maar verklaarde de kolonel te paard stijgend, "wij
zullen spoedig terugkomen." Later kwamen de Fransche dragonders en de stad ademde
vrijer. Dezelfde correspondent vermeldt nog dat de Duitsche troepen eveneens na een
twaalfstal dagen ingekwartierd waren in het kasteel van Compiègne. De custos, de heer
1135 Murzey protesteerde ten sterkste tegen het optreden, der ingekwartierde soldaten, die
beneden in het kasteel op stroo sliepen en met brandende ??ijpen en kaarsen zich door
het gebouw bewogen. Hij vreesde voor brand in het historisch kasteel, maar kreeg
slechts den raad dan maar electricisch licht te doen aanbrengen, hetgeen dan ook
geschiedde. De historische kamers in het kasteel werden als slaapkamers gebruikt door
de Duitsche officieren, die echter, zooals de correspondent opmerkt, het bed van
1140 Marie Antoinette ongerept lieten. Voor de aankomst der Duitschers waren de gobelins
en oude meubelen in veiligheid gebracht. Er is in het kasteel weinig schade
aangericht.

Op het Oostelijk oorlogstoneel.

1145 **Russische** berichten.
ROME via LONDEN, 1 Oct. (Reuter's spec. dienst.) Volgens Russische berichten worden
Duitsche en Oostenrijksche strijdkrachten geconcentreerd te Krakau, waar gedeelten
van uit Galicië vluchtende Oostenrijksche regimenten zich in veiligheid brengen. Een
Duitsche divisie is reeds aangekomen; maar krachtige versterkingen worden nog
1150 verwacht uit Breslau, terwijl andere troepen uit Beieren via Weenen naar Krakau
worden gezonden.

PETROGRAD, 2 Oct. (R. T. A.) Het communiqué van den Generalen Staf luidt: De
Russische troepen blijven den vijand van de grenzen der gouvernementen Suwalki en
1155 Lowra teruggedrijven. Ten westen van Simno was de strijd buitengewoon hevig. Be
Duitsche troepen, die de vesting Ossowez aanvielen, hebben zich ijlings naar het
noorden teruggetrokken. Aanzienlijke vijandelijke strijdmachten, hoofdzakelijk uit
het westen gekomen, zijn geconcentreerd in de districten ten westen van de
gouvernementen Petrokow en Kjeelee. De Russische cavalerie en de voorhoeden doen
1160 stoutmoedige verkenningen in die richting en trachten door hevige aanvallen de
bewegingen van den vijand te belemmeren. Een Russische cavalerie-aanval bij Andrejew
op de Duitsche voorhoede, die oprukt in de richting van Kjeelee, is uitnemend
geslaagd. De Duitsche infanterie werd overvallen en moest vluchten, achtervolgd door
de Russische cavalerie. Bij de beschieting van de vesting Ossowez werden slechts
1165 particuliere huizen en eenige telefoongeleidingen beschadigd; het garnizoen vond
dekking in talrijke schuilplaatsen van beton. Het Russische offensief door de
bosschen van Augustow werd niet gedekt door artillerie. Vooral ten zuiden van de stad
werd in gevechten van man tegen man verwoed gestreden. Ten slotte deden de Russen een
aanval op de Duitsche achterhoede die steun vond achter talrijke defilés en
1170 versterkte stellingen, bij welke beweging de Russen krachtig geholpen werden door hun
zware artillerie, welke groote verwoestingen aanrichtte. De vijand werd uit zijn
stellingen verdreven en trok zich al schietende terug. Er werd gestreden over een
breed front. De Duitschers namen eerst stelling bij Marianopol en ten zuiden van
Ichtechoutschine bij Wresoche. Het geaccidenteerde terrein bemoeilijkte ten zeerste
1175 de samenwerking der troepen. De strijd loste zich ten slotte op in talrijke partieele
gevechten, waarbij de Russen overal terrein wonnen.

Hulptroepen.

LONDEN, 1 Oct. (Reuter's speciale dienst.) Een telegram uit Rome zegt: "Blijkbaar
1180 doet Duitschland een uiterste poging om aan Rusland het hoofd te bieden en het
prestige van het Oostenrijksche leger te herstellen. Op alle Boheemsche en Moravische
lijnen wemelt het n.l. van Duitsche troepen, die naar de Russische grens worden
gebracht. Burgers mogen van de spoorwegen, speciaal van de hoofdlijnen, geen gebruik
maken."

Op het Zuidelijk oorlogstoneel. Semlin.

Het Oostenrijksch-Hongaarsche gezantschap te 's-Gravenhage deelt het volgende mede:
"Naar aanleiding van het bericht, door het P. T. A. verspreid, dat de Serviërs Semlin
1190 zouden hebben hernomen, zijn wij in staat te verzekeren, dat een poging tot een

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

flankaanval in de richting van Semlin, door de Serviërs met troepen van geringe getalsterkte ondernomen, volkomen mislukt is, daar onze grensbewakingstroepen ze dadelijk van het Hongaarsch grondgebied over de Save hebben teruggeworpen. Het Oostenrijksch-Hongaarsch offensief tegen Servië wordt met goeden uitslag voortgezet".

1195

Uit het verre Oosten.

TOKIO, 1 Oct. (Reuter.) Volgens een niet bevestigd gerucht duurde het artillerieduel gisteren voort. Japansche belegeringskanonnen hebben een Duitschen torpedojager in den grond geboord. Een Japansche boot, die mijnen opruimde, is vernield en een andere beschadigd; 23 man kwamen om het leven. Duitsche oorlogsschepen hebben de Japansche stellingen hevig beschoten, twee officieren zijn gesneuveld.

1200

BELGIË.

De actie tegen Antwerpen.

ANTWERPEN, 1 Oct. (Eigen Bericht.) (Officieel.) Geene wijziging is sinds gisteren in den toestand gekomen. Ten Zuiden van de versterkte stelling van Antwerpen heeft den ganschen dag een hevig artilleriegevecht gewoed. De Duitsche batterijen, die de fortelinie te dicht naderden, zijn vernietigd of genoodzaakt in allerijl terug te trekken. Tusschen de Schelde en de Senne werd geen enkele ernstige aanval der vijandelijke infanterie gewaagd. Tusschen Senne en Nethe heeft de vijand na langdurige beschieting 's avonds gepoogd het dorp St. Kathérine-Waver te naderen. De duisternis heeft echter spoedig een einde gemaakt aan die poging. Elders geen noemenswaarde gebeurtenissen. De toestand is dus dezelfde als gisteren. De Belgische legatie te 's-Gravenhage deelt het volgende telegram mede, dat zij van den Minister van Buitenlandsche Zaken heeft ontvangen; Antwerpen, 1 October, 6 uur 's avonds. De fortin in het Zuiden en het Zuid-Oosten van Antwerpen zijn sinds 27 September door het zwaarste geschut gebombardeerd, doch bieden krachtig weerstand. De aanval heeft in het bijzonder plaats tegen de fortin van Waelhem, Wavre-Sainte-Cathérine en Lierre. Op het Zuid-Westen is de aanval van de Duitsche troepen tegen Willebroek afgeslagen.

1210

1215

1220

LONDEN, 2 Oct. (Reuter.) Volgens een telegram uit Antwerpen werd gisternacht een Zeppelin gezien boven Moll, Rethy, Turnhout, Bourg Leopold, Merxplas, Brecht, Oostmalle en Westmalle. Tegen half vier in den morgen wierp het luchtschip bommen in de omgeving van het fort Broeckem, welke slechts onbeteekenende schade aanrichtten. Vervolgens ging de Zeppelin in de richting van Antwerpen, doch werd door het vuur uit de fortin tot teruggaan gedwongen. Den geheelen nacht beschoten de Duitschers de stelling, waarop de fortin krachtig antwoordden, daardoor den vijand het bewijs leverende, dat de artillerie in de werken nog intact is. In de morgenuren werd het artillerieduel voortgezet; daar de Duitschers zich weer in Mechelen gewaagd hadden, werd de stad door de Belgen gebombardeerd. Na een hevig vuurgevecht van twee en een half uur trokken de Duitschers zich terug, met achterlating van talrijke dooden en gekwetsten.

1225

1230

1235

ANTWERPEN, via Londen, 1 Oct. (Reuter.) Officieel. Sinds gisteren is geen wijziging gekomen in den toestand aan het zuidfront. Den geheelen dag heeft een heftige artilleriestrijd gewoed. Duitsche batterijen, die te veel in de nabijheid der fortin waren opgesteld, zijn vernield of moesten ijlings teruggenomen worden. In den sector tusschen Schelde en Senne heeft geen ernstige aanval plaats gehad. Tusschen de Senne en de Nethe trachtte de vijand na een krachtige artillerievoorbereiding, in den avond voorwaarts te gaan in de richting van het fort Wavre St. Cath.ne, maar de duisternis maakte aan de beweging een einde. De toestand is dus dezelfde als gisteravond. Over de Duitsche actie tegen het zuidfront van de stelling van Antwerpen schrijft het "Antwerpsche Handelsblad": Onze gepantserde trein heeft gisteren buitengewoon goed werk verricht en aan de Duitschers zware verliezen toegebracht. De eenige tegenslag, door de Belgen ondervonden, is de ontploffing eener kleine kruitkamer op een der fortin, ten gevolgd van een ongeval, doch de schade aan de verdedigingswerken is reeds dezen morgen hersteld. Geen enkel fort is erg beschadigd, geen enkel fort is gedeeltelijk vernield. Tevens moet gezegd worden, en dat weten wij door de

1240

1245

1250

1255

De Duitschers in België.

Men leest in het "Journal de Gand" van Maandag: Fransche troepen zijn te Doornik aangekomen. De Duitschers, die de stad nog bezet hielden, hebben de vlucht genomen, met achterlating van 47 krijgsgevangenen, die naar Brugge en Kortrijk zijn gezonden.

1260 Het "Handelsblad van Antwerpen" voegt hieraan toe: Onze lezers weten, dat er normaal verkeer bestaat tusschen Gent en Doornik en dat men dus te Gent heel betrouwbaar nieuws uit Doornik kan krijgen. Het gerucht loopt te Antwerpen, dat Belgische troepen in Vlaanderen gelegerd ieder oogenblik voeling kunnen krijgen met troepen der

1265 bondgenooten, komende uit Frankrijk. Het blad verzekert van een gezaghebbend persoon te Antwerpen, die ze zelf gezien had, gehoord te hebben, dat Fransche troepen zich te Doornik bevinden. De correspondent van het Antwerpsche "Handelsblad" te Brugge seint: Verschillende gemeentebesturen van West-Vlaanderen hebben bericht gekregen, dat Algiersche troepen aldaar zullen worden ingekwartierd. Dat de Belgen meester zijn te

1270 Doornik, meent het blad te mogen afleiden uit een dagorder van den militairen bevelhebber in de provincie Henegouwen van 27 September, waarin hij aan de burgemeesters van de omliggende gemeenten mededeelt, dat de voorschriften der Duitse militaire overheid d.d. 24 September, geen kracht meer hebben.

De burgemeester van Laeken.

1275 De burgemeester van Laeken, de heer Bochstaël, is door de Duitschers gevangen genomen. De reden van die arrestatie is, volgens de "Nieuwe Gazet", dat hij weigerde te voldoen aan den eisch der Duitschers om de lange brandladders af te geven, welke als waarnemingsposten moesten dienen (waarschijnlijk bij het afgeven van

1280 artillerievuur). De burgemeester grondde zijn weigering op de overweging, dat het veel te gevaarlijk zou zijn onder de tegenwoordige omstandigheden een gemeente te berooven van het noodige brandweermateriaal. De heer Bochstaël is naar Duitschland overgebracht.

De "wilde treinen".

1285 De machinist en stoker van een der "wilde treinen", die op de Duitschers werden "losgelaten", zijn benoemd tot ridders in de Leopoldsorde. Beide mannen zijn in volle vaart van de locomotief gesprongen. Van de bestuurders der andere treinen wordt niets gerept – misschien zijn deze niet zoo gelukkig geweest het leven er af te brengen.

1290 **FRANKRIJK.**

De Cégétisten en de oorlog.

In de "Bataille Syndicaliste" licht de secretaris-generaal van de C. G. T., Jouhaix, de reden toe waarom de Fransche socialisten en syndicalisten aan het mobilisatiebevel hebben voldaan. Indien wij steeds getracht hebben, aldus Jouhaix, onder de

1295 arbeidersklasse afkeer te wekken voor den oorlog, dan deden wij dat, omdat wij vertrouwen stelden in de internationale gevoelens, welke de Duitse arbeiders, volgens hun beweren, koesterden. Intusschen was dat vertrouwen den laatsten tijd wel eenigszins geschokt, daar de Duitse syndicalisten steeds op dubbelzinnige wijze

1300 antwoordden op de pogingen van Fransche zijde gedaan om tot een besliste overeenkomst ten deze te komen. Hoewel hun antwoorden ons uitvluchten schenen, bleven wij vasthouden aan de verwachting, dat de socialistische partij eventueel een gewapend conflict tusschen beide landen onmogelijk zou weten te maken. Den 25en Juli had

1305 Jouboix te Brussel een onderhoud met den Duitschen afgevaardigde Legien, secretaris van den Duitschen algemeene arbeidersbond, in tegenwoordigheid, van Mertef?? secretaris van de Belgische syndicalistische vereenigingen Dumoutin. Joubaix stelde toen Legien drie vragen: Wat wilt ge doen om den dreigende oorlog te voorkomen? Zijt ge besloten tot eenige da?? Wij voor ons zijn gereed aan uw op gehoor te geven of een zelfden step doen, indien wij daartoe besluiten. Op deze, eenige malen herhaalde

1310 vragen, antwoordde Legien geen woord. Jouhaix en Dumoulin verlieten Brussel in overtuiging, dat het vertrouwen in de goeden wil der Duitse organisaties ?? verdwijnen. "Toen werd ons duidelijk welke plicht wij te vervullen hadden". En Joubaix besluit zijn artikel met de volgende woorden: Wij deelen den inhoud van dit

1315 onderhoud mede tot rechtvaardiging van onze houding. Wij moesten den opgedrongen strijd aanvaarden en deden het ook. Wij handelden aldus in de overtuiging dat wij stredden voor beschaving en vooruitgang.

DUITSCHLAND.

De levensmiddelen in Duitschland.

1320 Geheimraad Ruebner, de grondlegger der voedingsphysiologie, publiceert in de "Medicinische Wochenschrift" een artikel over de volksvoeding in Duitschland. Uitgaande van de veronderstelling, dat Duitschland volkomen zou zijn afgesloten van

de buitenwereld, en op eigen voorraden zou moeten teeren, komt prof. Ruebner tot het volgende resultaat: Melk is een product, dat, op een onbetekenende kleinigheid na, in het eigen land geproduceerd wordt. Een stapel van 11 millioen koeien levert ongeveer 1325 1150 kub. c.M. melk per dag en per hoofd der bevolking, waaruit de behoefte aan zuivelproducten gedekt kan worden. Het gemiddelde melkverbruik is ongeveer 341 kub. c.M. per hoofd en per dag, dat van boter is 18 gram en van kaas 7.8 gram. Er is dus een rijke overvloed aan dat voedingsmiddel. Als ieder bewoner van Duitschland maar een gram boter per dag minder op zijn brood smeert, dan stelt dat reeds een 1330 verbruiksafneming voor van 25,000 ton boter. Voor de boterfabricatie gebruikt men rond het dertigvoudig van gewicht aan melk, dus 750,000 ton melk. - En terwijl nu een koe in doorsnee 2500 liter melk per jaar levert, dus 2.5 ton, geeft de besparing per hoofd van één gram boter per dag, de productie van niet minder dan 300,000 stuks melkvee. Wat nu de vleeschproductie aangaat, hierover geeft Ruebner de volgende 1335 cijfers: de Duitscher is de grootste vleescheter van alle cultuurstaten; hij gebruikt per hoofd en per jaar niet minder dan 52.3 K.G.; tegen een Engelschman 47,6, een Franschman 35.6, een Hollander en Belg 54.3. een Oostenrijker 29.0, een Rus 21.8 en een Italiaan zelfs niet meer dan 10.4 K.G. vleesch per hoofd en per jaar. Dit enorme vleeschgebruik is tot nu toe door de veeteelt in Duitschland metterdaad 1340 gedekt geworden. Aan dierlijke voedingsmiddelen ontbreekt het dus Duitschland zeker niet. Ruebner gaat dan over tot de beschouwing van productie en consumptie van de plantaardige voedingsstoffen, de aardappelen, het graan, de groenten, enz., en komt tot de slotsom, dat hij met absolute zekerheid durft te beweren, dat tarwe en rogge te zamen genomen, de behoefte voor brood- en meelbereiding uit de inlandsche 1345 productie niet alleen volkomen dekken, maar dat er zelfs nog een belangrijk overschot uit den oogst over blijft. Dat de Deutsche slachtveemarkt in staat is het Deutsche volk te verzorgen, blijkt ook uit de zoo juist gepubliceerde resultaten der veetelling op 1 December 1913; ook deze toont dat deveestapel sterk is toegenomen. Het jaar 1912 leverde vergeleken met 190? een vermindering op met bijna 450,000 1350 stuks, maar 1913 toont, vergeleken met 1912, eene toeneming met 681232 stuks. Er zijn thans ongeveer 21 millioen stuks rundvee geteld. De verliezen in Oost-Pruisen geleden zijn belangrijk, daar deze provincie met 1.24 millioen stuks in de statistiek voorkwam. Doch er is slechts een deel van dit vee vernietigd of waardeloos geworden. Nog sterker dan het aantal runderen, is het aantal varkens gestegen. Die bedroeg op 1 1355 Dec. ongeveer 25 millioen, tegen 22 millioen in 1912 en 22.15 millioen in 1907.

Tegenspraken.

Van officieuse zijde wordt uit Berlijn gemeld: Het bericht uit Athene, dat een Oostenrijksche batterij mortieren door den vijand genomen is, wordt dóór den grooten 1360 generalen staf als onjuist verklaard; hetzelfde geldt het verhaal, dat een Zeppelin bij Warschau door de Russen zou zijn buitgemaakt. Een feit is, dat een Zeppelin boven Warschau een verkenningstocht heeft gemaakt, doch dat het schip ongedeerd is teruggekeerd.

De "Vorwärts" herleefd.

De "Vorwärts", het Deutsche sociaal-democratische hoofdorgaan is gisteren weer verschenen. Aan het hoofd van het blad is opgenomen een schrijven van den opperbevelhebber in de Marken, generaal von Kessel, waarin die, naar aanleiding van het verzoek van de "Vorwärts" om het verbod tot uitgave op te heffen, zegt: Op den 1370 door mij gestelden eisch dat voortaan met het oog op de bij het uitbreken van den oorlog gebleken eensgezindheid van het Deutsche volk het thema "klassenhaat en klassenstrijd" niet in de "Vorwärts zal worden behandeld heeft de heer Haase (de rechtsgeleerde raadsman van de "Vorwärts") nog schriftelijk verklaard, dat de redactie van de "Vorwärts" in overleg met de Commissie van toezicht, het besluit 1375 heeft genomen de courant volgens den door mij gestelden eisch tijdens den oorlog te redigeeren". Generaal von Kessel heeft naar aanleiding daarvan het verbod van de "Vorwärts" opgeheven.

ENGELAND.

Onze neutraliteit.

LONDEN, 1 Oct. (Eigen bericht.) In de October-aflevering van de "Nineteenth Century and after" schrijft de heer Robertsen Scott een artikel over "Our nearest neutral neighbour and the war". De heer Scott wijst erop, dat de Nederlandsche regeering ten 1380 aanzien van in- en uitvoer een strikte neutraliteit handhaaft en dat het schandelijk zou zijn dat bij al de smart en al het lijden door den oorlog veroorzaakt, ook nog 1385 zouden komen gespannen betrekkingen of erger tusschen Engelschen en Nederlanders, terwijl juist Engeland met geen ander Europeesch volk in politieke en sociale ideeën

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

1390 zoo verwant is als met Nederland. Hoe meer Engeland dit land steunt om zijn
neutraliteit te handhaven, te eerder is het te verwacht en indien de Nederlandsche
troepen ooit de grens over zullen trekken, zij zullen optrekken in samenwerking met
de bondgenooten. Uit verschillende brieven van vrienden in Nederland maakt de
1395 schrijver op, dat de overgrootste meerderheid der Nederlanders met de bondgenooten is.
In de tegenwoordige phase van den oorlog is de Nederlandsche natie medegevoelend en
neutraal. En als Engeland verstandig handelt, zal Nederland zoo meer waard zijn dan
als zwak bondgenoot. In de eindphase van den oorlog zullen de versche troepen van
1400 Nederland en Denemarken van hooge waarde zijn. De schrijver bewondert den arbeid van
minister Loudon en den gezant de Marees van Swinderen, die ervaren en
vriendschappelijk gezinde staatslieden zijn, en hij eindigt, dat dank zij de
bekwaamheid en ondernemingsgeest van de Nederlandsche pers en dank zij het feit dat
de Nederlanders Engelsche, Fransche en Duitsche boeken en tijdschriften lezen, geen
1405 volk van eenig ander land beter ingelicht is over den voortgang van de
krijgsverrichtingen en over de ontwikkeling van den politieken toestand in Europa. De
schrijver is vast overtuigd, dat Engeland de sympathieën bezit van de meeste
invloedrijke kringen in Nederland en dat het deze kan behouden, indien het met
wijsheid en toegevendheid handelt, maar, zegt hij, dat "indien" was nimmer van groote
beteekenis.

Is thee contrabande?

1410 LONDEN, 2 October. (Reuter's speciale dienst.) De "Daily Mail" wijst er op, dat
zesmaal de gewone hoeveelheid thee van Londen naar Nederland wordt vervoerd, wat
gebleken is uit de officieele cijfers van Custom House, vergeleken bij de cijfers van
vorige jaren. In September 1913 werden uit Londen naar Amsterdam en Rotterdam
gezonden 110,634 pond thee, in de afgelopen maand 687,394 pond. Uit deze cijfers kan
1415 men opmaken, dat in Nederland zes maal zooveel thee wordt gedronken als anders, of
dat die thee door Nederland naar Duitschland wordt gevoerd. Het is ongetwijfeld tegen
den wensch van Nederland, dat Duitschland voorraden zou ontvangen door de
Nederlandsche havens, maar de cijfers zijn te sprekend om te worden voorbijgezien.

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

1420 Behandeling van krijgsgevangenen.

WEENEN, 2 Oct. (W. B. speciale dienst.) Volgens een mededeeling van het Roode Kruis
richtten de Russische gevangenen in de Radetzky-kazerne ondergebracht, aan het
Russische Roode Kruis een schrijven, waarin zij dank zeggen aan het Oostenrijksche
Roode Kruis voor de humane behandeling en verzorging, en waarin zij het Russische
1425 Roede Kruis en het Russische volk verzoeken de Oostenrijksche gevangenen, in
Russische hospitalen, op dezelfde wijze te verzorgen. Bij het Roode Kruis te Weenen
werden ook een aantal open brieven en kaarten ontvangen van in Russische
gevangenschap geraakte Oostenrijksche en Hongaarsche soldaten; daaruit bleek dat ook
in Rusland de gevangenen humaner werden behandeld. Over het algemeen zijn de Russische
1430 en Servische gevangenen in Oostenrijk dankbaar voor de wijze waarop zij worden
bejegend. Uiten zij klachten in hunne brieven, dan worden die dadelijk ter kennis
gebracht van het departement van oorlog, dat met de wenschen der krijgsgevangenen op
de meest tegemoetkomende wijze rekening houdt.

1435 DENEMARKEN.

Denemarken handhaaft zijn neutraliteit.

Een bericht, ons uit Berlijn toegezonden, over de stemming in Denemarken zegt: Een
Duitsch industrieel, die zoeven van een reis door Denemarken terugkeerde, heeft uit
besprekingen met vertegenwoordigers van handel, financiën, en uit politieke en
1440 perskringen den indruk gekregen, dat Denemarken vastbesloten is zijn neutraliteit te
handhaven. De leidende kringen van handel en industrie doen al het mogelijke, om de
neutraliteit, ook in het zakenverkeer, strikt te betrachten. Het voorkomen van
Kopenhagen is voor iemand, die het uit vreedstijden goed kent, volslagen anders
geworden. In plaats van plezierreizigers, die men anders in de hotels, de
1445 restaurant- en op de straten aantreft, ziet men nu slechts een internationaal
publiek, dat zich de neutrale positie en de centrale ligging van Kopenhagen ten nutte
maakt; Kopenhagen is geworden het rendez-vous van de internationale journalistiek en
van het wereldverkeer voor zooverre dat in oorlogstijden mogelijk is. Men rekent er
daar zelfs op, dat voor de latere vredesonderhandelingen Kopenhagen zal worden
1450 aangewezen, terwijl men op andere tijden in Kopenhagen hoogst zelden soldaten kan
zien, is het nu vol militairen; er heerscht een koortsachtige bedrijvigheid, overal
blijkt, dat de Deensche regeering het vaste voornemen heeft hare onzijdigheid met
alle middelen te verdedigen, omdat zij er innig van doordrongen is, dat voor

Denemarken de strikste neutraliteit de eenig ware weg is.

1455

NOORWEGEN.

Een Noorsch oordeel.

CHRISTIANIA, 1 Oct. (W. B.) Een hooggeplaatst officier van den generalen staf, die militair medewerker is van "Aftenposten", schrijft in dit blad over den oorlogstoestand, dien hij gunstig acht voor Duitschland en voor Oostenrijk-Hongarije. Hij eindigt zijn beschouwing met de volgende woorden: "Wanneer de Duitse generale staf juist nu mededeelt, dat de beschieting van Antwerpen is begonnen, dat een gat is geslagen in de sperforten-linie Verdun-Toul en dat de Narew-linie geschokt is, dan moeten wij bekennen, dat deze omstandigheden een overweldigenden indruk maken."

1460

1465

TURKIJE.

Turkije en Engeland.

LONDEN, 1 Oct. (Reuter.) Het Persbureau verklaart, dat de onrustbarende geruchten over een spanning tusschen Engeland en Turkije volgens de Britsche regeering onjuist zijn. De Turksche ambassadeur deelt mede, dat de Porte de meest strikte neutraliteit in acht neemt.

1470

ZUID-AFRIKA.

Een redevoering van Sir Percy Fitz-Patrick.

BLOEMFONTEIN, 1 Oct. (Reuter.) Sprekende voor een dichte menigte, deelde Sir Percy Fitz-Patrick de meening van oud-president Steyn over Duitschland mede. Hij zeide: "Tijdens de nationale conventie van 1909, toen de Unie in gevaar werd gebracht door de verdeeldheid over de hoofdstad, verklaarde Steyn, dat de Unie van levensbelang was voor het Rijk in Zuid-Afrika, daar beiden Duitschland als gemeenschappelijken vijand moeten beschouwen, die geheel Zuid-Afrika in bezit wilde nemen. Dat was de eenige reden voor het strategische spoorwegnet in Zuidwest-Afrika en van de militaire toebereidselen."

1475

1480

VEREENIGDE STATEN.

Engeland en Amerika.

NEW-YORK via LONDEN, 1 Oct. (Reuter.) De "gevaarlijke activiteit" van zekere Duitschers te Shanghai, die de praatjes over een Engelsch-Japansch geschil in de wereld hielpen, besprekend, verklaart de "Sun", dat elke poging om oneenigheid te scheppen tusschen Amerika en Engeland doelloos zal blijken. Het blad voegt hieraan toe: Er bevinden zich eenige Duitschers dichter bij Washington dan bij Shanghai, die met dezen wenk hun voordeel kunnen doen.

1485

1490

De in beslag genomen ladingen koper.

WASHINGTON, 1 Oct. (Reuter.) Spring Rice, de Engelsche ambassadeur te Washington, heeft opnieuw geconfereerd met de ambtenaren van het departement van buitenlandsche zaken over de inbeslagneming door Engeland van ladingen Amerikaansch koper aan boord van neutrale schepen en bestemd voor neutrale havens, maar die zooals ?? ge?? weet, eventueel bestemd waren voor de fabriek van Krupp in Duitschland. Spring Rice gaf de verzekering, dat Engeland de eigenaars in elk geval van beslaglegging zou schadeloos stellen en ladingen levensmiddelen uit de Vereenigde Staten, bestemd voor Nederland, niet zou molesteeren. Hij zeide er zeker van te zijn, dat op dit punt geen ernstig meningsgeschil kon bestaan, daar de Amerikaansche ambtenaren zelf erkennen, dat wanneer koper en dergelijke artikelen, klaarblijkelijk bestemd zijn voor de oorlogvoerenden, geen enkele bepaling in het volkenrecht protesten tegen de beslagneming wettigt. Dr. Page, de Amerikaansche ambassadeur te Londen, zal morgen met minister Grey over deze zaak confereeren.

1495

1500

1505

Zie verder pag. 7

1510

Van Dag tot Dag.

Een klein neutraal land dat Engeland voedt.

"We claim for each small nationality their right to a place in the sun." Asquith. Dit woord van Engeland's eersten minister klinkt goed. Het houdt een belofte in. En de heer Asquith heeft zich zulk een oprechten, standvastigen staatsman getoond in zijn moedige en geduldige handhaving van zijn beloften aan Ierland, dat dank zij hem nu home-rule kreeg, dat wij moeten pogen er op te vertrouwen, dat Engeland kleinen neutralen Rijken tijdens den oorlog hun plaats onder de zon niet ontvreemden zal. Weldra moge het dus geschieden, dat de neutrale Staten niet langer, als ze hun handel geknot en hun schepen opgebracht zien, met Noorwegen en de passagiers van de "Gelria"

1515

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

1520 behoeven te zingen: "Brittannia waives the rules!" De kleine neutrale Staten zijn
bovendien van niet weinig nut aan Engeland. Hun groenten-tuinen en weilanden blijven
de eetkamers van het land, dat in zoo hooge mate van buitenlandschen toevoer afhangt,
dat zij, zoo bij ontbijt als middagmaal, van veel voorzien. Men lette bijvoorbeeld
1525 eens op wat dat kernachtige Denemarken, dat kleine land met zijn wetenschappelijken
landbouw en zijn ijverige bevolking, blijft doen. Het levert aan Engeland per jaar
o.a. 2,300,000 hundredweights spek, 1,700,000 cwbs. boter en 480 millioen eieren. En
die toevoer handhaven de kloeke Denen trots de mijnen in de Noordzee. De ?itsche
oorlogsschepen plagen hun schepen niet, daar ze voedsel aan Engeland brengen, maar de
1530 mijnen zijn een gevaar. Op de kust van Suffolk en meer noordelijk gingen drie
Deensche stoombooten, een schoener en een trawler, op mijnen ten gronde. Maar de
Denen bleven volharden.

In gewonen tijd wordt het voedsel van de Deensche weiden door drie stoombootlijnen
vervoerd, die van Esbjerg naar Grimsby, Harwich en Newcastle gaan, en door vijf
stoombootlijnen van Kopenhagen naar Londen, Goole, Hull, Newcastle en Leith, dat ia
1535 door 15 stoombooten per week. Voor Engeland is dus het voordeel niet gering dat
Denemarken evenals Holland zijn plaats onder de zon heeft, en dat die zon grond en
weiden veel laat voortbrengen. Er was zelfs zulk een vraag naar Deensche producten,
dat van 12 Aug. af de mijnen getrotseerd werden en booten naar Leith voedsel
brachten. Binnen twaalf dagen waren er vijftien Deensche booten in Leith aangekomen.
1540 Maar toen begon de ellende. Leith is niet ingericht om zooveel landbouwproducten te
behandelen en op te slaan. De onhandige mannen op de kaaien wisten niet dat men
eierkisten moet behandelen als kisten met eieren. Ze gingen er mede om zooals ik
koffers wel eens heb zien behandelen in een Turksche boot. De consignaties van al die
goederen gingen door elkander evenals de eieren. Men kon geen kist of geen tonnetje
1545 aanpakken zonder door een gelei van eiwit en dooierbezoedeld te worden en de
Deensche schippers besloten den warboel van Leith teontstoomen en hun producten over
de Iersche Zee naar Liverpool te brengen. Den eersten September bereikten drie
stoombooten uit Esbjerg de groote haven van den Mersey, en den 10den September kwamen
er dertien van Kopenhagen en Aarhus. Maar in Liverpool was heb nog erger dan in
1550 Leith. Er was geen plaats in de bokken. De booten moesten gelost op de open kaaien,
zonder behulp van kranen, pakhuizen en spoorweg. De goederen werden ook hier gelost
door mannen, die geen ervaring hadden van het vervoer van spek, boter en eieren en
nog in het groot werd met eieren gemorst en geplast. Een vierde der honderduizenden
eieren ging verloren. "The eggboxes were slimy and dripping like fishboxes", zegt
1555 Manchester Guardian. Toen werd door de Deensche schippers naar een nieuwe haven
omgekeken, en ze vonden die. Sinds zes September komen de Deensche voedselbooten te
Manchester aan.

Het Manchester-kanaal met zijn mooie inrichtingen is een zegen voor de stad en haar
omgeving. Door hydraulische kranen werd de lading van elk schip gelost, er was geen
1560 ophooping van kisten en tonnen, en de mannen die hielpen lossen, wisten dat kisten
met eieren geen balen katoen waren. Voor eenige schippers echter was het een bezwaar,
dat ze hun stalen masten moesten korten eer ze door het kanaal konden gaan. Nu hebben
ze telescopic masts, die ze kunnen in elkander schuiven als het noodig is. De
schippers hebben het dus niet gemakkelijk. Ze hebben een reis van vier etmalen in
1565 plaats van een van 24 uur, en die reis is gevaarlijk, want de lichten zijn gedoofd op
de Schotsche kust. Vracht en verzekering zijn veel duurder, maar niettegenstaande...
is de boter goedkooper, wat niet te begrijpen is, tenzij iedereen in Engeland aan het
bezuinigen ging en de vraag dus verminderde. Maar het is een feit, dat de boter 1
1570 Augustus 134 shilling gold, op 8 Augustus 144 tot 155, op 5 September 124 en op 12
September van 120 tot 130. En nu nog iets ter eere van Denemarken, dat zijn "plaats
onder de zon" zoo ten volle waard is. Al de verliezen ter zee, geleden door de
Deensche producenten, worden door coöperatie bestreden. Voor gezamenlijke rekening
durft men de gevaren der mijnen langs de kust aan. Ik kan mij begrijpen dat minister
Asquith kleine landen graag in het zonnetje zet..., maar hij late hen daarin!

1575 **Een bedenkelijke maatregel.**

Het is onzen lezers reeds bekend, dat de regeering groote moeite doet om te
verhinderen dat in onze Nederlandsche pers fel partijdige beschouwingen voorkomen,
opmerkingen, die "de volksstemming in de ons omringende rijken" zouden "prikkelen".
1580 Wij hebben ons gaarne met dat streven van de regeering vereenigd, zij het wellicht
vooral om andere redenen; wij waren zeer huiverig in de eerste plaats in ons land een
stemming van haat, van woede, van krachtig partijtrekken te wekken. Wij wilden vooral
in ons land de volksstemming niet "prikkelen" en hebben daarom menige opmerking,
menige beschouwing onderdrukt, die wij - vreesden wij dat gevaar niet - zeker ons tot
1585 plicht gerekend zouden hebben te publiceeren. Hoe dat zij, de redenen konden

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

verschillen, het doel was ongeveer hetzelfde. En er zou voor ons geen reden zijn over het theoretisch verschil in standpunt te praten, ware het niet, dat naar onze overtuiging de wijze waarop getracht wordt die strikte neutraliteit bij onze pers te handhaven, aan ernstige bedenkingen onderhevig, is. Het wapen, dat de regering voorloopig in handen heeft, is art. 100 van onze Strafwet, waaraan de eerste, hier 1590 ter zake dienende alinea luidt: Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft: lo. hij die, in geval van een oorlog waarin Nederland met betrokken is, opzettelijk eenige handeling verricht waardoor de onzijdigheid van den staat wordt in gevaar gebracht, of eenig bijzonder voorschrift tot handhaving der onzijdigheid van 1595 regeeringswege gegeven en bekendgemaakt, opzettelijk overtreedt. Nu gaat de regering van de stelling uit, dat wie "de volksstemming in naburige rijken prikkelt", onze neutraliteit in gevaar brengt. Zoo lang dit binnenskamers geschiedde, was dat niet erg. Een correspondent in België, een amateur-strateeg van even groote bekwaamheid als al onze lezers, verbaasde zich over het onverstand van de Belgische 1600 beroepsstrategen, dat zij niet... op een bepaalde manier... een guerilla krijg in België voerden.

Deze, zeker buitengewoon scherpzinnige opmerking, werd als een waardevolle hulp beschouwd voor de Belgen – die zeker gebrek hebben aan goede amateur-strategen! en ons werd artikel 100 dreigend voorgehouden... pas op, zes jaren gevangenisstraf! Dat 1605 was alleen maar grappig. Nu echter tot vervolging van een blad wordt overgegaan, van een blad, dat spotprenten heeft gepubliceerd die zeker weinig neutraal zijn, moeten wij op een ernstig gevaar, aan deze houding verbonden, de aandacht vestigen. Het gevaar, dat de Nederlandsche regering zich verantwoordelijk gaat stellen tegenover het buitenland voor publicaties onzer pers. Die verantwoordelijkheid mag en kan geen 1610 regering op zich nemen, zoo ver mogelijk behoort zij elke verantwoordelijkheid daarvoor van zich af te werpen. Zij kan die verantwoordelijkheid daarom niet dragen omdat het haar onmogelijk is, tenzij de preventievecensuur wordt ingesteld, op alle publicaties in het land het oog te houden. Ons is gebleken, dat zij op groote bladen 1615 aandacht trokken, die door de regering blijkbaar niet werden opgemerkt. Maar heeft de regering zulk een verantwoordelijkheid? Wij mogen misschien uit het bekende boek van generaal Den Beer Poortugael aanhalen hoe de Belgische regering in 1870 handelde: Den 28sten October 1870 werden door den Pruisischen Gezant bij de Belgische regering opmerkingen gemaakt omtrent de houding van een deel der dagbladpers. Deze 1620 was in het oog van Pruisen van dien aard, dat zij stoornis in Duitschlands vriendschappelijke gezindheid jegens België zou kunnen doen vreezen. De gezant verklaarde dat de taal van sommige dagbladen de strekking had Frankrijk tot wederstand aan te moedigen en den oorlog langer te doen duren. Dit was volgens hem kwalijk met de onzijdigheid overeen te brengen. De Belgische regering wees op de 1625 vrijheid van drukpers en de onafhankelijkheid der dagbladen. Deze verontschuldiging was gegrond. Zij werd dan ook aangenomen.

Het Pruisische regeeringsblad van den 4den Januari 1871 maakte zelfs, toen de vijandelijke houding der Belgische pers in Duitschland een hoogst onaangename indruk veroorzaakte, bekend: "Wij verklaren uitdrukkelijk, dat aan de Belgische regering, 1630 ter zake van deze vijandige houding van een gedeelte der Belgische pers, geenerlei verwijt gedaan kan worden, en dat zij daarvoor niet meer verantwoordelijk kan worden gesteld dan andere regeeringen, in wier landen vrijheid van drukpers heerscht. Van eene vijandige houding in woorden of in openbare stukken der regeering zou dus wel degelijk een verwijt zijn gemarkt. Wat een verwijt beteekent en waartoe het leiden 1635 kan begrijpt ieder. Het recht der bijzondere personen, om hun gevoelen openlijk bekend te maken, is onbetwistbaar. Deze treden niet handelend tegenover de strijdvoerenden op. De publieke opinie is eenvoudig het recht dor historie, dat zich om geen souvereiniteit bekreunt en alles en ieder beoordeelt. Dit werd opnieuw door de hier vermelde verklaring in het, Pruisische regeeringsblad bevestigd. De President 1640 der Vereenigde Staten van Noord-Amerika verklaarde in zijn neutraliteits-proclamatie geen inbreuk te willen maken op ieders recht om vrijelijk zijn gevoelen of zijne sympathie te uiten. Dit recht staat vast en is door de feiten bewegen. Tegen die stelling lijkt ons niets te zeggen en de regering, hoe zij ook zeer terecht moge waken tegen het aanwakkeren van heftige en onmatige gevoelens in binnen- of 1645 buitenland, behoort het recht van den Nederlandschen onderdaan om zijn meening te uiten, ook als deze anderen onwelgevallig is, zoo nadrukkelijk mogelijk te verdedigen. De regering heeft nu gemeend tegen het publiceeren van een spotprent in een Amsterdamsch blad en tegen het verkoopen van een Antwerpsche uitgave – de teekeningen zijn van een Nederlandsch kunstenaar, den heer Raemaekers – op grond van 1650 dit artikel 100 W. v. S. te moeten op komen.

Al dadelijk blijkt het gevaar: waarom wordt het verkoopen van Belgische spotprenten

1655 verhinderd en worden - niet minder felle, niet minder beleedigende Duitsche organen
hier toegelaten? Zelfs de schijn moet vermeden worden dat geen strikte
onzijdigheid... door de regeering zou betracht worden en dat de maatregelen van de
1660 regeering niet gelijkelijk tegen alle soort spot en felheid gericht is. Wij hopen dat
de regeering zich nog ernstig bedenken moge, vóór zij op dezen weg voortgaat, vóór
zij een artikel van de strafwet tracht toe te passen, dat zeer klaarblijkelijk niet
op deze gevallen slaat. Wij nemen uit de toelichting door mr. Noyon op art. 100
1665 gegeven het volgende over: "De vraag welke handelingen de onzijdigheid van den staat
in gevaar kunnen brengen is een vraag van volkenrecht." En verder: "Handelingen van
private personen kunnen dus eigenlijk de onzijdigheid niet schenden. Zij zijn het ook
niet die haar in gevaar kunnen brengen. Het gevaar toch ontstaat weder eerst wanneer
de handelingen niet worden belet, niet reeds wanneer zij worden gepleegd. Vermits nu
1670 strafbaar worden gesteld handelingen, niet ten gevolge of naar aanleiding waarvan,
maar waardoor de onzijdigheid in gevaar wordt gebracht, kunnen handelingen van
particulieren niet onder het bereik van het nu behandelde gedeelte van art. 100
vallen." Het is ons er echter minder om te doen op het ontoepasselijke van het
artikel 100 te wijzen dan op het groote gevaar dat de regeering scheidt, door zich
1675 verantwoordelijk te stellen voor de uitingen van de pers. Immers door tegen enkele
uitingen op te komen, tegen andere niet, laadt zij feitelijk de volle
verantwoordelijkheid voor die laatste op zich. Door Raemaekers' prenten af te keuren,
andere niet, stelt zij zich bloot aan het verwijt dat die andere prenten haar
goedkeuring hebben. Als om de juistheid van het voorgaande aan te toonen ontvingen
1680 wij heden twee brieven uit Antwerpen - wij plaatsens er één van - waarin over uitingen
in een Nederlandsch geïllustreerd blad geklaagd wordt. "Laat de regeering dat toe?"
(Het blad is thans in Antwerpen verboden!) Ja, de regeering heeft het toegelaten,
heeft waarschijnlijk niet eens tegen den inhoud geprotesteerd. Hoezeer wij ook enkele
uitingen in dat blad betreuren, gelooven wij dat de regeering daarin groot gelijk
had. Doch blijkt daaruit niet opnieuw hoe gevaarlijk het is, dat zij zich wel
1685 verantwoordelijk stelt voor toon en inhoud van Nederlandsche publicaties!

Allerlei.

1685 De water-roede in den oorlog. - Het zal den velen mediums van de water-roede belang
inboezemen te vernemen, dat ook in dezen oorlog gebruik wordt gemaakt van de typische
eigenschap van sommige personen, om door het in de handen klemmen van een berkentak
de plaats te ontdekken, waar zich een bron in den bodem bevindt. Bij de plaats Kollos
in een Oostenrijksche wijnstreek, die bekend is door de waterarmoede, heeft men
proeven genomen om zulk een water-roede aan de manschappen van een pionier-afdeeling
1690 in handen te geven Er bleken bij het Pettauer-pionierbataljon een aantal manschappen
te zijn. die onbewuste water-wiggelaars waren; een aantal bronnen werden ontdekt.
Zowel de dorstige soldaten, als de wijnoogst kunnen er in die streken slechts
voordeel bij behalen.

- Schot door het hoofd. - Een Weensch soldaat kreeg een Russischen kogel dwars door
het hoofd; hij werd getroffen toen hij het waagde uit zijn gestrekte houding op den
1695 grond even heb hoofd op te tillen. De soldaat had even te voren drie Russen te
bewaken gekregen, die krijgsgevangen waren gemaakt. Dezen wilden van de gelegenheid
gebruik maken, om hun vrijheid te hernemen; maar hoewel de Oostenrijksche soldaat
geweldig bloedde, verloor hij geen oogenblik het bewustzijn, en tot de soldaten ???
en maakte hen duidelijk, dat het oogenblik om te ontsnappen nog niet was gekomen.
1700 Later kwam er een officier, die een gewonden soldaat naar de ambulance zond. Daar
werd hij verbonden, en vervolgens door den dokter naar Weenen gezonden. Hier werd hij
nader onderzocht; en sedert geldt hij voor de Oostenrijksche medische wetenschap als
een wonder. Want de soldaat kreeg den kogel onder den rechter slaap, om dien weer
langs den weg van de linkerwang te verliezen. De soldaat verzekert dan ook, dat hij
1705 den kogel na zijn verwonding op het slagveld naast zich voelde vallen. De pijn was
best te dragen; slechts de rechter oogzenuw was een weinig beleedigd. Hij is na
eenigen tijd zoo goed als volslagen genezen. En het spijt den Weenschen geneesheeren
genoeg, dat zij dit zeldzame specimen van een gewonde, die dwars door het hoofd werd
geschoten, van verdere observatie moeten ontslaan.

1710 Breien en kiespijn. - Een Duitsche tandendokter heeft de algemeene manie, om kousen
te breien voor de soldaten, nuttig weten te combineeren met een poging tot het
verdrijven van de welbekende vrees van vele dames, om 't wachtuurtje in de
spreekkamer van een tandendokter door te brengen. Hij heeft op de tafel eenige
1715 onvoltooide kousen neergelegd, en alle dames-patiënten worden bij haar binnentreden
uitgenoodigd, zich aan het breien te zetten. De dames breien met grooten ijver; -
meteen vergeten zij daarbij haar kiespijn, en stillen zij ook haar onrustige zenuwen,

1720 eer het belletje haar in de kamer van den tanddokter roept. ??wel voor de stemming ia de wachtkamer, als voor den leger-inventaris blijkt dit een practisch bedenksel, - dat ook in ons land stellig zou zijn na te volgen.

Nederland en de Oorlog.

De Beurscommissie.

1725 De Minister, van Landbouw heeft hedenmorgen de Beurscommissie geïnstalleerd met de volgende redevoering: "Bij de Beurswet is voor den tijd dat deze wet van kracht zal zijn ten aanzien van den geld- en fondsenhandel een even groote als buitengewone bevoegdheid aan den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel toevertrouwd. Die bevoegdheid brengt een zware aansprakelijkheid met zich. De wetgever zou mij, als 1730 Minister van Handel, zeer zeker die bevoegdheid niet hebben toegekend en ik zou even stellig de daaruit voortspruitende aansprakelijkheid niet hebben durven aanvaarden indien mij niet van meet af de voorlichting van eene Commissie van deskundigen ware verzekerd geweest. De Commissie van deskundigen van de Beurswet heeft naar de bedoeling des wetgevers ten aanzien van den Minister van Landbouw, Nijverheid en 1735 Handel eene plaats te bekleeden welke is te vergelijken met die welke de afdeling voor geschillen van bestuur van den Raad van State inneemt tegenover de Regeering. De Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel zal aan de adviezen van de Commissie van deskundigen niet zijn gebonden. De beslissing blijft bij hem. Maar de bedoeling des wetgevers is zonder twijfel geweest dat de verhouding tusschen den Minister en de 1740 Commissie van deskundigen zoodanig zou wezen, dat hij als regel zal kunnen volstaan met eene bekrachtiging van het advies dat hij van de Commissie zal ontvangen." Waar het nu wel vanzelf spreekt dat zoowel bij den Minister als bij de Commissie deze ernstige wil voorziet om niet alleen de letter van de wet na te leven, maar ook haar geest en bedoeling te verwezenlijken, daar volgt uit de verhouding, die de wet 1745 bedoelt, dat in werkelijkheid een groot deel van de aan den Minister toegekende bevoegdheid, maar daarmede tevens een groot deel van de daarmede gepaard gaande verantwoordelijkheid komt te rusten op de schouders van de Commissie van deskundigen. Het gaat bij deze aangelegenheid om groote financieele belangen, om financieele belangen, waarbij duizenden van de bevolking betrokken zijn.

1750 En die belangen wijzen niet steeds in dezelfde richting. Integendeel telkens, bij schier elk eenigszins belangrijk vraagpunt, zullen belangen van de ééne groep van daarbij betrokkenen zich kruisen met belangen van of meer groepen van andere belanghebbenden. De taak van allen, die bij de uitvoering van de wet een rol zullen hebben te vervullen, zal wezen met het ernstige streven van strikte onpartijdigheid, met den vasten wil algemeene vakbelangen hooger te stellen dan belangen van bepaalde 1755 groepen der bij den geld- en fondsenhandel betrokkenen, dezen handel uit het tijdperk van ongekeerde beroering waarin hij verkeert, langzaam, maar zeker terug te leiden naar den toestand van vrijheid, waarin Regeringsinmenging niet slechts overbodig zijn zou, maar hinderlijk voor eene gezonde en krachtige ontwikkeling. Die taak is moeilijk; zij stelt hooge eischen. Zij verlangt, dat allen, die aan haar deelnemen, 1760 zich zullen weten te plaatsen op hooger peil, dan waarop men zich bevindt als uitsluitend met de belangen van een bepaalde groep belanghebbenden behoeft te worden gerekend. Wat mijzelf aangaat ik heb begrepen dat mijn aandeel in die taak, waar ik slechte zulk een klein deel van mijn tijd en van mijn denken daaraan zou kunnen wijden, voor mij te zwaar zou zijn, indien ik daarmee voor de dagelijkse uitvoering 1765 der wet niet werd bijgedaan door enkele vertrouwde en der zake kundige personen. Ik heb het daarom op hoogen prijs gesteld, dat ik een drietal mannen van erkende kunde en die wegens hun karaktereigenschappen algemeen geacht worden, bereid heb gevonden mij den bijstand, dien ik in deze zoozeer noodig heb, te verleen. Ik breng hun die op mijn verzoek hier mede tegenwoordig zijn, voor die bereidwilligheid mijn dank. Het 1770 zou echter een groote dwaling zijn te meenen dat de instelling der Commissie van bijstand in de uitvoering der wet iets te kort deed aan de groote beteekenis van het aandeel in onze gemeenschappelijke taak, dat gij, mijne heeren, als leden en plaatsvervangende loden der wettelijke Commissie van deskundigen hebt willen op u nomen. Welke die beteekenis is, heb ik zooeven reeds met een enkel woord aangestipt, 1775 ik acht het onnoodig daaraan iets toe te voegen. Dat gij, voorzitter en ondervoorzitter van de Amsterdamsche Kamer van Koophandel, het voorzitterschap en het plaatsvervangend voorzitterschap van die Commissie van deskundigen van de Beurswet hebt willen aanvaarden, wordt niet alleen door de regeering, maar zeker door heel het land gewaardeerd, leder ziet daarin terecht een waarborg te meer voor de 1780 onpartijdigheid der adviezen, welke van uwe Commissie zullen uitgaan. En gij, mijne heeren, leden en plaatsvervangende leden der Commissie, bij uwe keuze is rekening gehouden met de verschillende grieven uit den geld- en effectenhandel, die aanspraak er op mogen maken, dat op hunne belangen zal worden gelet.

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

1785 Echter is het de bedoeling allerminst geweest, dat ieder uwer in de Commissie zich zou gevoelen als de pleitbezorger van de groep, waartoe hij zelf behoort. Integendeel, van ieder uwer wordt verwacht, dat gij de vragen, waarover gij zult hebben te adviseeren, breeder bezien zult dan alleen uit den gezichtshoek van den kring, die u aanbeval. Bij de samenstelling der Commissie uit vertegenwoordigers van 1790 verschillende groepen van belanghebbenden heeft niet het denkbeeld voorgezet een aantal pleitbezorgers van verschillende groepsbelangen bijeen te brengen, maar wel er voor te waken dat het uitbrengen der adviezen niet zou geschieden met een onwillekeurig verwaarloozen van bepaalde groepsbelangen. Het algemeene belang toch van hen, die bij de Beurswet betrokken zijn, is de resultante van de belangen der 1795 verschillende groepen, waaruit de beurswereld is samengesteld, zoomede van de belangen van het publiek, dat achter alle groepen staat. Het samenbrengen van een aantal deskundigen, die ieder meer in het bijzonder de belangen en de inzichten van een bepaalde groep kennen, maar die daarbij van het geheele zakenleven op beursgebied zoodanig op de hoogte zijn, dat zij de beteekenis hunner eigen groep voor het geheel op voor bijzondere kennis van zaken beoordelen kunnen, waarborgt dat bij het opmaken 1800 der resultante de verschillende krachten, die haar bepalen, in haar relatieve sterkte met zullen worden gemeten. Aan niemand is het gegeven zich geheel te onttrekken aan een invloed van zijn milieu. Men mag dus van u, leden en plaatsvervangende leden der Commissie, die bepaalde groepen vertegenwoordigt, niet verlangen en verwachten dat gij zult kunnen wat niet 1805 kan. Maar wel wordt van u verwacht en verlangd, dat gij beseffen zult dat gij steeds bij het uitbrengen van uw advies zult hebben te streven naar den hoogst bereikbaren graad van objectiviteit, met den meesten ernst zult moeten pogen het belang van uw groep en van van het deel van het publiek, dat achter haar staat, in de juiste verhouding te stellen dat der andere groepen die tezamen het algemeen belang bepalen. 1810 Ik houd mij overtuigd dat aan het beroep dat ik met deze woorden op uw aller toewijding en uw aller streven naar onpartijdigheid doe, door u zou zijn gehoor gegeven, al had het niet openlijk uitgesproken. Waar het hier echter om zoo groote, zoo ingewikkelde en zoo wijd vertakte belangen gaat, heb ik gemeend dat beroep tot dekking van mijne eigen verantwoordelijkheid – zij het ook ten overvloede – niet 1815 achterwege te mogen laten. Het licht dat van ieder uwer zal uitschijnen, zal ook bij het ernstigste streven naar objectiviteit, min of meer gekleurd zijn; de samenstelling uwer Commissie geeft echter recht tot de verwachting dat uit de combinatie dier kleuren het witte licht der objectiviteit zal te voorschijn komen. Hoe dichter uwe Commissie tot dat ideaal zal kunnen naderen, hoe hooger de waarde 1820 harer adviezen niet slechts voor de Regeering, maar ook voor het publiek zijn zal, en groter tevens de voldoening zal wezen waarop gij, mijne heeren, als uwe taak zal zijn afgeloopen, daarop zult kunnen terugzien. Hiermede verklaar ik uwe Commissie voor geïnstalleerd en verzoek ik u, mijnheer de voorzitter, het presidium te willen aanvaarden."

1825 De heer S. P. van Eeghen antwoordde op de rede van den Minister: "Met aandacht heb ik geluisterd naar de woorden waarmede Uwe Excellentie deze door H. M. de Koningin op voordracht van Hr. Ms. regeering benoemde commissie heeft geïnstalleerd. Onze commissie heeft in deze benoeming gezien een bewijs van vertrouwen, dat zij op hoogen 1830 opgelegd, Uwe Excellentie heeft terecht er op gewezen, dat ofschoon onze commissie is samengesteld uit personen uit verschillende groepen, alle leden zich op hetzelfde onafhankelijke standpunt moeien plaatsen. Ik ben overtuigd, Excellentie, dat wij allen hiervan doordrongen zijn. Onze commissie zal dan ook trachten, wanneer Uwe Excellentie, hetzij rechtstreeks, hetzij door uwe commissie van bijstand, zich tot 1835 haar wendt, zooveel in haar vermogen is juiste en onpartijdige adviezen te geven. Terwijl ik mij veroorloof, Uwe Excellentie mijn dank te betuigen voor de welwillende woorden, tot de leden van de commissie van deskundigen, tot dien onder-voorzitter van de Amsterdamsche Kamer van Koophandel en tot mij als voorzitter van die Kamer gericht, spreek ik de hoop uit, dat ook door medewerking van onze commissie het doel, 1840 waarvoor de Beurswet van 1914 in het leven is geroepen, ten volle zal worden bereikt."

Wetenswaardigheden.

Engelsche scheepsnamen.

1845 – De ondergang der drie ongelukkige Engelsche schepen is nog niet zo lang geleden – al leven we snel in dezen emotie-vollen tijd! – om in herinnering te brengen, dat het Engelsche oorlogsschip "Hogue" zijn naam te danken had aan een der groote zeeslagen uit den oorlog tegen Frankrijk, welke op den 29en Mei 1692 de Engelsch-Hollandsche vloot tegen de Fransche vloot zag strijden; de verbondenen stonden onder bevel van

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

1850 admiraal Bussel en de Franschen onder admiraal Tourville. Het gevecht werd geleverd bij La Hogue; en de verbonden vloten behaalden de overwinning. Ook de beide andere gezonken kruisers droegen namen van belangrijke gevechten. Zoo herinnerde de naam van de "Cressy" aan een overwinning der Engelschen op de Franschen; koning Eduard ?? en de beroemde Zwarte Prins versloegen den 25en Augustus 1346 Koning Philips VI van Frankrijk bij Cressy. Eindelijk de "Aboukir", welke de herinnering levendig hield aan den zee-slag op de reede van Aboukir op de noordkust van Egypte; een Engelsche vloot onder bevel van Nelson bond op den 1en Augustus 1798 den strijd aan tegen de Fransche zeemacht onder admiraal Brucey, en behaalde daar de overwinning.

1860 Voorlooper van den onderzeeër.

– Alle groote uitvindingen hebben haar voorloopers gehad, hetzij in den vorm van Verniaansche fantasiën, ??ffiel in ontwerpen van vindingrijke plannenmakers. Zoo is het ook met het modernste hulpmiddel van den oorlog ter zee, – de onderzee-boot. Reeds een eeuw geleden werd er met ernst aan gedacht om een boot te bouwen, die geheel dezelfde vernielingsdiensten zou vervullen als onze hedendaagsche torpedoënde duikbooten. Het bedenkfel stond toen ten name van een in zijn tijd welbekend smokkelaar Johnstone, die omstreeks 1834 wegens zijn geschiktheid door de Engelsche regeering in dienst werd genomen met den rang van Post-kapitein als bevelhebber van een klein oorlogsvaartuig bij de Britsche zeemacht. Van dezen Johnstone heet het, dat hij aan den Pacha van Egypte zijn uitvinding van een duikboot aangeboden zou hebben, terwijl hij voornemens was zelf bij hem in dienst te treden. Met deze boot kon men zich, volgens de dagbladberichten uit dien tijd, onder water, in alle richtingen "naar welgevallen" bewegen. De boot bevatte een toereikende hoeveelheid lucht, om zes man, zes uren lang, onder water in leven te houden. Bij deze duikboot behoort ook een door den kapitein uitgevonden vernietigingswerktuig, hetwelk naar de wijze van een toen bekende "machine infernale" scheen vervaardigd te zijn en door den uitvinder "Torpedo" genoemd werd. Hij gaf er zelf de volgende beschrijving van: "Met de duikersboot vaart men ongemerkt onder de schepen, welke men vernietigen wil, en bevestigt aan de kiel derzelve den torpedo, die eerst na een bepaalden tijd losgaat, en vervolgens het gansche schip in de lucht doet springen. Waar men het naderen der duikersboot en hare verwijdering niet ontwaren kan, ?? de oorlogsschepen onmogelijk maatregelen daartegen te nemen." Johnstone beweerde, dat op deze wijze binnen veertien dagen een gansche vloot te vernietigen zou zijn! Doch de uitvinder had nog andere plannen in zijn hoofd; want al eerder, toen Napoleon nog leefde, had Johnstone het plan ontworpen, hem, door middel van zijn boot, van St. Helena te halen. De boot zou dan over dag onder water blijven en niet vóór het vallen van den nacht naar de oppervlakte komen. Napoleon zou omtrent middernacht, door middel van touwen, van den rotsachtigen oever naar beneden worden gelaten. Men behoeft niet eens doorkneet te zijn in de wereldgeschiedenis, om te weten, dat een vlucht van Napoleon van Sint Helena, door middel van een duikboot, nooit tot verwezenlijking is gekomen. Trouwens, – ook de vernietiging van vijandelijke oorlogsschepen heeft tot de twintigste eeuw moeten wachten, eer deze gruwel tot uitvoering kwam.

De "Sophie H".

1895 De reederij van het stoomschip "Sophie H.", dat uitgaande van Falmouth is opgebracht, kreeg bericht dat het stoomschip waarschijnlijk hedenmorgen van daar de reis naar New-York zou voortzetten. Voor zoover bekend, heeft het stoomschip niets van de lading gelost. Onze Londensche berichtgever seint: Ik verneem, dat de Britsche regeering heeft toegezegd voortaan geen Nederlandsche schepen meer te zullen aanhouden, die ladingen aan boord hebben van voedingsmiddelen, waarvan de Nederlandsche regeering den uitvoer uit Nederland heeft verboden. Dat toont, dat de Britsche regeering volkomen overtuigd is, dat Nederland alles doet om zijn neutraliteit in gezonden zin te handhaven, hetgeen uit de Nederlandsche uitvoerstatistieken blijkt. Schepen, die graan vervoeren, zullen echter aangehouden worden, indien ze tevens contrabande bevatten, zooals in het bijzonder koper en rubber.

Verkeer met Duitschland.

Men meldt ons uit Venlo: Van Duitschland komen thans regelmatig dagelijks vier goederentreinen binnen. In normale tijden was dit aantal zes. De aard der inkomende goederen is echter geheel gewijzigd, terwijl tevens het grootste gedeelte van het ingevoerde, in afwijking van vroeger, slechts bestaat uit transit-goed. De zendingen bestaan thans vooral uit speelgoederen, glaswerk, porselein en aardewerk; artikelen, die vroeger per Hamburg-Amerika-lijn werden verscheept en die nu per scheepsgelegenheid van de Holland-Amerika-lijn naar Amerika worden overgebracht. De

Naspeuringen van Paul Theelen: 2 oktober 1914

1920 invoer langs de Cöln-Mindener Bahn, in hoofdzaak steenkolen, blijft nog steeds gering in vergelijking met vroeger. Het invoegen van passagierstreinen schijnt voorloopig nog niet plaats te hebben. Het traject Venlo-Duitsche grens en van daar naar Kaldenkirchen moet per rijtuig of te voet worden afgelegd. Naar men hier meende te weten zou als eenige directe verbinding voor reizigersvervoer een personentrein worden ingelegd van Berlijn via Oldenzaal naar Holland.

Steun aan liefdadige stichtingen.

1925 Van de Fundatie "Van den Santheuvel Sobbe" werd voor het Koninklijk Nationaal Steuncomité 1914 ontvangen een gift van f2000, speciaal voor het belang, waartoe onlangs een sub-commissie werd benoemd: het steunen van liefdadige stichtingen, die door den nood der tijden nare inkomsten in zóó ernstige mate zagen minderen, dat moeilijkheid dreigde te ontstaan voor de voortzetting van haren arbeid.

1930 Militaire Huisvlijt-wedstrijden.

1935 Een 20-tal afdeelingen van den Volksbond tegen Drankmisbruik hebben het voornemen tentoonstelling wordt verbonden een verloting, waarvan de prijzen zullen bestaan uit inzendingen, welke door inzenders daartoe ten geschenke worden afgestaan, of welke, van hen, die in den verkoopprijs een vergoeding trachten te vinden voor hunne aan grondstoffen en gereedschappen gemaakte onkosten, zooveel mogelijk door de commissie zullen worden aangekocht. De bater der verloting komen aan het Kon. Nationaal Steuncomité, opdat de inzenders aldus mede bijdragen tot leniging van den algemeenen nood. Het plan, dat bij de militaire autoriteiten veel sympathie vond, wordt, naar reeds bleek, onder de militairen met bijval begroet.

1940 Bijdragen van militairen.

1945 De "Oproep aan de Nederlandsche landweermannen en miliciens" in ons blad was oorzaak dat het personeel van het depot 2e regiment vestingartillerie alhier bij het uitbetalen van soldij op Zaterdag de gelegenheid gegeven wordt, geheel vrijwillig iets af te staan aan het Koninklijk Nationaal Steuncomité. Als gevolg daarvan is Zaterdag een bedrag van f14.49 ingekomen ?? opgevat tot het organiseeren van Militaire Huisvlijtwedstrijden voor de militairen van alle wapens en diensten behorende tot het bezettingsleger in en om de forten in de verschillende verdedigingsstellingen van ons land. Men is bij 't organiseeren daarvan uitgegaan van de overweging, dat het bij het lengen van de avonden en het guur worden van het weer voor de militairen een genot moet zijn de vrije uren door te brengen met een nuttige en aangename bezigheid, op 't gebied, 't zij dan van een prettigen lichten geestes- of handenarbeid. Zij roept nu alle bedoelde militairen op tot zulk een bezig-zijn, 't welk niet vermoeit, maar verkwikt, geen inspanning maar ontspanning beteekent. Het plan bestaat in de verschillende afdeelingen van het vervaardigde tentoonstellingen te houden in het begin van December, waar kan worden ingezonden in 2 klassen: a. ter mededinging b. ter opluistering. In klasse a worden medailles, geldprijzen en diploma's uitgelooft. Mocht iemand haar elders worden overgeplaatst of naar huis terugkeeren, terwijl hij nog eenig werkstuk onderhanden heeft, dan mag hij daarmede 1950 1955 1960 toch deelnemen aan de wedstrijden.

Voor de militairen.

1965 Zaterdagavond wordt in "Concordia" te Bussum door den heer Johan Schoonderbeek een concert gearrangeerd voor de militairen. Hierbij werken mede mevr. Kalff-De Holl (declamatie), een vrouwenkoortje onder directie van den heer Schoonderbeek en de baszanger H. Kubbinga.

Posterijen en Telegrafie.

1970 Woensdag 7 October zullen met het stoomschip "Gelria" van den Koninklijken Hollandschen Lloyd brievenmalen worden verzonden naar Lissabon, Rio de Janeiro, Santos, Montevideo en Buenos-Aires. De laatste buslichting aan het hoofdpstkantoor alhier zal geschieden te 10 u. 40 m. 's morgens, terwijl aangeteekende stukken ter verzending worden aangenomen tot 10 u. 20 m. 's morgens. Met genoemd stoomschip zullen tevens postpakketten worden verzonden naar Spanje, Portugal en Argentinië, 1975 welke tot den vorigen dag 9 uur 's avonds kunnen worden aangeboden.

RECHTZAKEN.

"Oorlog aan den oorlog".

1980 De rechtbank te Breda sprak vrij den 38-jarigen sigarenmaker uit Oisterwijk, beklaagd een opruiend stuk te hebben doen verspreiden en voor wien deswege twee maanden gevangenisstraf was gevraagd. Het bewuste stuk is de bekende circulaire "Oorlog aan

den Oorlog".

DE OORLOG.

1985 **GRIEKENLAND.**

Griekenland neutraal.

LONDEN, 2 Oct. (Eigen bericht.) De "Times" verneemt uit Athene, dat de eerste minister verklaarde, dat Griekenland zijn neutraliteit zal handhaven, tenzij het noodzakelijk zou zijn de neutrale houding te verlaten in verband met de vervulling van de bondsverplichtingen jegens Servië. De minister hoopte echter, dat zulk een geval zich niet zou voordoen.

1990

Onze neutraliteit.

1995 LONDEN, 2 Oct. (Eigen bericht.) Over het beleg van Antwerpen merkt de militaire medewerker van de "Times" op: Van onze zijde zal niets ontbreken om do vesting te bevrijden. De schrijver erkent, dat Nederland zijn neutraliteit op eervolle wijze handhaaft, maar meent, dat het geduld van de Nederlanders op zware proef zal worden gesteld, als zij zien, dat het doel van de Duitschers is meester te worden van de Schelde, waardoor de verdediging van Nederland en de intregiteit van dat land geen knip voor den neus meer waard zou zijn. Want, meent de schrijver, welke waarde zou de heerschappij der Nederlanders over de beneden-Schelde nog hebben, als Antwerpen een nieuw Wilhelmshaven wordt.

2000

INGEZONDEN STUKKEN.

2005 **Rijwielpaden.**

Aan de Redactie! Naar aanleiding van het ingezonden stuk van S. M. v. V. over "Voetgangers op den openbaren weg" meen ik te moeten opmerken, dat het net van rijwielpaden, hetwelk thans door den A. N. W. B. in samenwerking met de gemeentebesturen en steuncomités in het Gooi wordt aangelegd, in geen enkel opzicht schade doet aan de belangen der voetgangers. Integendeel! Het geldt hier niet verharde paden op de bermen der rijwegen, doch geheel zelfstandige rijwielpaden door bosch en heide, zooals de Bond ook op de noordelijke Veluwe heeft aangelegd. Deze paden zullen een prachtige streek voor het verkeer ontsluiten en ook den wandelaar van veel nut zijn, al moet hij dan ook af en toe voor wielrijders uitwijken. Wat evenwel de rijwielpaden langs straatwegen betreft, zij opgemerkt, dat deze geenszins alleen tot "gemak en genoeg" van den wielrijder dienen, doch ook en zelfs in de eerste plaats voor zijn veiligheid met het oog op de enorme uitbreiding van het automobieler verkeer over onze meerendeels veel te smalle hoofdwegen. Dat de belangen der voetgangers niet voorbijgezien mogen worden is volkomen juist, doch zeer zeker geschiedt dit niet – zooals de heer v. V. schijnt te denken – door den A.N.W.B. Toeristenbond voor Nederland, die de belangen van het verkeer in al zijn vormen behartigt, die nog onlangs den wandelweg Amsterdam–Arnhem heeft ingericht, en thans den aanleg van meer wandelwegen voorbereidt. Men moet echter niet uit het oog verliezen, dat op de groote wegen het verkeer van voetgangers véél geringer is dan dat van rijwielen. Een weg als die van De Bilt naar Zeist is in dit opzicht eene uitzondering. Buiten de dorpen en de onmiddellijke nabijheid der groote steden, waar de aanleg van voetpaden inderdaad zeer gewenscht is, ziet men haast geen voetgangers. En dit is zeer begrijpelijk, daar arbeiders en boeren tegenwoordig meestal per fiets naar hun werk gaan, terwijl zij die voor hun genoeg wandelen de stoffige rijwegen natuurlijk zooveel mogelijk vermijden.

2025

2030

Met dank voor de opneming.
Hoogachtend. Uw dw. G. A. Pos.
Baarn, 2 October 1914.

2035 **België en de Nederlanders.**

Aan de Redactie. Zooals wel bekend ondervonden wij Hollander's in het buitenland, vooral in 't begin van den oorlog, veel onaangenaamheid ten gevolge van een twijfel aan onze sympathie hoofdzakelijk wat betreft België. Dit misverstand werd ongetwijfeld verspreid en aangewakkerd van Duitse zijde. Gaandeweg echter veranderde de opinie van de Belgen meer ten gunste der Hollanders vooral nadat zooveel Belgische vluchtelingen een vriendelijk onthaal in Nederland vonden. Ook heeft de Belgische pers daar veel toe bijgedragen. Een week geleden ben ik van een twaalfdaagsche reis door geheel Nederland teruggekeerd en heb mij persoonlijk kunnen overtuigen dat de sympathie van alle klassen geheel met België is. Waarom dan zou ik willen vragen, is een publicatie zooals "Het Leven" veroorloofd weer een geheel verkeerden indruk in 't buitenland teweeg te brengen waar het vooral in Vlaamsch België veel gelezen wordt. In nummer 38 van 22 September komen op pagina's 1170 en

2040

2045

1178 aanhalingen voor aangaande het schieten van burgers op Duitse soldaten en 't gebruik van dum-dum kogels. Dergelijke aanhalingen zouden er enorm toe kunnen
2050 bijdragen de Belgen tegenover ons te verkoelen. Ook op pagina 1184 onder de bovenste illustratie staat: "De Fransche sympathieën worden duur geboet". Uitdrukkingen zoals deze, omtrent een volk, dat met groote heldenmoed voor zijn onafhankelijk tegen een overmachtigen indringer heeft gevochten en dat die onafhankelijkheid tegen elke
2055 mogendheid zou hebben verdedigd, kunnen niet genoeg worden veroordeeld. Intusschen zou het beter zijn een publicatie zoals "Het Leven" niet in het licht te doen verschijnen, tenzij ze ook Belgische, Servische, Fransche, Engelsche en Russische illustraties en verslagen kan geven. U kunt van bovenstaande regelen gebruik maken zoals u wenschelijk acht, ik ben er van overtuigd dat ik daarmee de opinie van de 30.000 à 40.000 Hollanders in België uitspreek.
2060 G. BERGMANS, Hoogachtend, *ingenieur*.
Antwerpen, 28 September 1914.

Couponbetaling van Russische obligatiën.

(Ingezonden.) In uw ochtendblad van heden zegt u, dat de maatregel, om van de
2065 eigenaars de overlegging der Hollandsche gezegelde stukken te verlangen met eene verklaring, dat zij Nederlanders en in Nederland woonachtig zijn, heeft aanvankelijk eenige ontstemming gewekt, maar iedereen zal nu wel inzien, dat alleen hierdoor de belangen van den Hollandschen houder afdoende beschermd worden en verhinderd, dat de gelden, die voor de couponbetaling in Nederland gedeponereerd zijn, anderen ten goede
2070 kunnen komen. Wij zoo vrij dit tegen te spreken; wij zijn overtuigd, dat bijna alle provinciale bankiers en commissionairs in effecten ook nu nog zeer ontstemd zijn over de overdreven waarborgen, die geëischt worden om het beoogde doel te bereiken. Het komt ons voor, en wij zijn overtuigd, dat zoo goed als al onze collega's het met ons eens zullen zijn, dat overlegging van Hollandsch gezegelde mantels en eene verklaring
2075 van den bankier, die de coupons aanbiedt, dat Nederlanders eigenaars zijn, meer dan voldoende waarborg zouden opleveren, dat er geen coupons van buitenlanders worden aangeboden. In ieder geval hadden dan het laten teekenen en opmaken en in inleveren van die massa lijsten kunnen worden vermeden.
Zooals het nu is ingericht, is het voor de kassierskantoren bijna niet te doen, om
2080 alles geregeld af te handelen. Men onderwerpt zich er aan, omdat men niet anders kan, doch groote ontstemming is er zeer zeker algemeen. Ook Amerikanen zijn tegenwoordig met heel wat minder formaliteiten tevreden. Die hebben wel spoedig ingezien, dat de eerst geëischte formaliteiten bijna onuitvoerbaar waren en hunne fondsen impopulair zouden maken. Waar u destijds reeds bij de mededeeling van den maatregel slechts
2085 sprak van eenigen(!) laat, en nu het weder liet voorkomen of dat iedereen tevreden er mede is, konden wij niet nalaten tegen uwe uitlatingen op te komen.

Intusschen, Hoogachtend:

De Nijmeegsche Bankvereniging VAN ENGELBURG & SCHIPPERS.

Nijmegen, 1 October 1914.

2090 (Wij zijn dus te optimistisch geweest toen wij dat de noodzakelijkheid der getroffen maatregelen thans vrijwel algemeen wordt ingezien. Dat neemt echter niet weg, dat deze maatregelen ter plaatse waar men tot oordeelen bevoegd is, ook thans nog volstrekt onvermijdelijk worden geacht, juist in het belang van hen die er zoo tegen
2095 meenen te moeten opkomen, doch die zeker, en dan terecht, heel wat meer reden tot ontstemming zouden hebben indien een liberaler politiek werd toegepast en deze tot gevolg zou hebben dat de gelden noodig voor de couponbetaling aan Nederlandsche houders gingen ontbreken, doordien buitenlanders door de mazen waren geslopen. Red. Hbld.)

2100 **De Londensche Beurs.**

Eergisteren zijn Amerikaansche waarden te Londen vrij scherp gedaald. Canadian Pacifics liepen tot 158% terug tegen 159½% den vorigen dag 165% op 30 Juli. Amalgamateds daalden van 47 tot 45, Steels van 49 3/4 tot 48½, dit laatste in verband met het bericht dat de staalfabrieken der door de Steel trust gecontroleerde
2105 Tennessee Coal Iron en Railroad Company gesloten zijn. Union en Southern Pacific liepen elk ½% terug tot 110 1/4 en 82. Eries daalden tot 19 1/4, Missouris tot 8 1/4%. Atchisons waren slechts 1/4% lager op 86 3/4. Argentijnsche spoorwegfondsen waren flauw op de slechte ontvangstcijfers en het bericht dat de Buenos Aires Western en Southern hun dividend van 7 tot 5% hebben verlaagd. Central Argentine daalden tot
2110 89%: Derde Preferente Grand Trunk liepen in verband met de begunstige Augustus-ontvangsten tot 23 1/4% terug. Intusschen zijn vele van deze prijzen nog steeds min of meer nominaal. Aandeelen der Londensche Beurs zijn à 112½ afgedaan, tegen 150 op 30 Juli. Aandeelen van wapenfabrieken zijn verder gestegen. Van Oliewaarden waren

2115 Ural Caspian vast op berichten omtrent het aanboren van een nieuwe bron met een capaciteit van 100,000 poed per dag. Shells liepen tot 3 13/16 terug, North Caucasian tot 28 sh. 6 d.

De Londensche Geldmarkt.

2120 De Londensche geldmarkt is vaster geworden, in verband met de behoeften bij de maandwisseling, het vooruitzicht dat de uitgestelde rente op fondsen-engagementen op 4 October betaald zal moeten worden, en de maatregelen om het wissel-moratorium binnen kort gedeeltelijk te beëindigen. Voor November-wissels is de koers tot 3½% gestegen, voor December-wissels tot 3 1/4%. Wissels per Januari worden à 3½% gediscoteerd, langere termijnen à 3 5/8- 3 3/4%. Bij de Engelsche Bank zijn weder 2125 groote bedragen pre-moratoriumwissels verdisconteerd. Aan stortingen en dividenden moest £2 3/4 millioen worden betaald. Geld op korten termijn bleef niettemin zeer ruim. Eendaagsch geld daalde van 2 tot 1 1/4%, geld voor een week blijft 2½% noteeren. De verdere daling in den Nederlandschen wisselkoers wordt thans door de 2130 Engelsche bladen in verband gebracht met belangrijke verkoopen van Amerikaansche fondsen voor Amsterdamsche rekening, welke te Londen zouden hebben plaats gehad. Sommige Londensche beursfirma's zouden thans bij verkoop-orders uit Nederland een verklaring eischen, dat deze noch direct noch indirect voor Duitsche rekening geschieden.

2135 **Het Engelsche moratorium.**

De Engelsche regeering heeft gevolg gegeven aan den aandrang om wijziging te brengen in haar besluit het wisselmoratorium op 4 October te beëindigen. Men was algemeen van 2140 opinie geweest dat dit op veel te korten termijn was aangekondigd, zoodat de handel niet behoorlijk tijd had gehad om zich op den nieuwen toestand in te richten. Thans is bepaald, dat pre-moratoriumwissels die na 3 October vervallen, en die nog niet waren verlengd, rog een maand kunnen worden uitgesteld. Wat pre-moratoriumwissels betreft die vóór 4 October vervallen en die reeds waren verlengd, wordt een nieuw 2145 uitstel van 14 dagen toegestaan, indien de betrokkene op den vervalddag niet kan betalen.

De Duitsche oorlogsleening.

Volgens de Engelsche bladen bieden Duitsche debiteuren ook elders dan in Zwitserland stortingsbewijzen der nieuwe oorlogsleening als betaling van goederen-schulden aan. In de rede die president Havenstein van de Rijksbank dezer dagen heeft gehouden en 2150 waarvan wij uitvoerig verslag gaven, werden ook enkele cijfers vermeld omtrent de schuld des Rijks aan de Bank. Vóór den oorlog kon men zich hiervan een vrij juist denkbeeld maken uit de gepubliceerde bankstaten, daar de post "Effecten" in hoofdzaak uit schatkistbiljetten pleegt te bestaan. Na het uitbreken van den krijg is de 2155 Rijksbank echter gemachtigd behalve schatkistbiljetten ook schatkistwissels te disconteeren en deze worden onder de wissel-portefeuille opgenomen, evenals zulks te onzent geschied. Uit de mededeelingen van den heer Havenstein is nu gebleken dat van de Mk. 4712 millioen wissels op den bankstaat van 23 September op rekening van schatkistwissels Mk. 2348 millioen kwam. Met inbegrip van een klein bedrag schatkistbiljetten had het Rijk dus bijna Mk. 2½ milliard bij de Bank opgenomen. 2160 Anderzijds had het er echter een tegoed van Mk. 1,200 millioen. Na de stortingen op de oorlogsleening zullen in deze cijfers natuurlijk belangrijke wijzigingen zijn gekomen.